

[REDACTED]
v/Advokatfirmaet Wiersholm AS
Dokkveien 1,
0250 Oslo

VAR REFERANSE
21/8870

DERES REFERANSE

DATO
26.09.2022

Vedtak

1. Innledning

Finanstilsynet avholdt stedlig tilsyn med revisjonsvirksomheten i [REDACTED] den 20. og 21. oktober 2021. De (revisor) er den eneste oppdragsansvarlige revisoren i selskapet og arbeider uten medarbeidere. De er også daglig leder, enestyre og eier av selskapet. Revisjonsselskapet har i underkant av 30 klienter og en omsetning på kr 626 000 i 2020.

Bakgrunnen for tilsynet er revisorlovens krav om at revisjonsforetak og oppdragsansvarlige revisorer som utfører lovfestet revisjon skal underlegges periodisk kvalitetskontroll minst hvert sjette år, jf. revisorlovens § 13-1 første ledd. Forrige tilsyn ble holdt høsten 2014. Det vises til merknader etter stedlig revisortilsyn 20. januar 2015 hvor feil og mangler ble påpekt. Planlagt tilsyn i 2020 ble utsatt på grunn av Covid-pandemien.

Tilsynet avdekket grove og gjentatte brudd ved den oppdragsansvarlige revisors utførelse av revisjonsoppdrag og brudd på revisjonsselskapets plikter som revisor er ansvarlig for. På denne bakgrunn mener Finanstilsynet at det er grunnlag for å kalle tilbake Deres godkjenning som statsautorisert revisor. Varsel om et slikt vedtak ble sendt Dem 1. februar 2022. Det fremgikk av varselet at De hadde anledning til å kommentere både faktum, regelverk og de vurderingene Finanstilsynet har lagt til grunn, og at Deres kommentarer ville bli vurdert før vedtak fattes.

Finanstilsynet har mottatt tilsvaret til varsel om vedtak fra advokatfirmaet Wiersholm, datert 31. mars 2022 på vegne av Dem og merknader fra Dem datert 17. mai 2022. Det er videre avholdt møte mellom Finanstilsynet med Dem og Deres kone den 18. mai 2022 der enkelte av merknadene i tilsvarene ble gjentatt og der det ble fremsatt nye påstander om feil både i faktum og i Finanstilsynets vurderinger som ligger til grunn for det varslede vedtaket.

Finanstilsynet har vurdert anførselene, både til faktumet og de vurderingene varselet bygger på, samt anførsel om saksbehandlingsfeil. Basert på anførselene er begrunnelsen for vedtaket justert på punkter der Finanstilsynet mener at det er riktig å gjøre. Finanstilsynet mener at pliktbruddene fortsatt fremstår så alvorlige at det skal fattes vedtak om tilbakekall av Deres godkjenning som revisor, slik som varselet.

Innsigelsene er kommentert i begrunnelsen for vedtaket der dette er naturlig. Øvrige innsigelser er kommentert i et eget punkt avslutningsvis.

Finanstilsynets vedtak er fattet med hjemmel i den nye revisorloven som trådte i kraft 1. januar 2021. Revisjonsutførelsen er imidlertid vurdert etter den revisorloven som gjaldt på revisjonstidspunktet. I omtalen av pliktbruddene er det derfor henvist til tidligere lov (revisorloven fra 1999). Selv om ny revisorlov hadde vært lagt til grunn, ville de avdekkede forholdene vært pliktbrudd.

2. Rettslig grunnlag

Hjemmel for vedtaket om tilbakekall er revisorloven § 14-1 første ledd bokstav a), som lyder:

"Finanstilsynet kan kalle tilbake godkjenningen hvis en statsautorisert revisor må anses uskikket fordi vedkommende

a) har overtrådt revisors plikter etter gjeldende lovkrav og overtredelsen er grov eller flere overtredelser til sammen er grove"

Bestemmelsen er i det vesentlige en videreføring av den som var i tidligere revisorlov, slik at foreliggende rettspraksis og forvaltningspraksis er relevant. Også forarbeidene til den tidligere loven vil være av betydning for eventuelle spørsmål som ikke er omtalt i forarbeidene til gjeldende lov.

2.1 Om overtredelse av revisors plikter

Et vilkår for tilbakekall etter revisorloven § 14-1 første ledd, bokstav a) er at det foreligger overtredelser av revisors plikter etter lovkrav. Dette omfatter overtredelser av revisorlovgivningen, herunder god revisjonsskikk og revisjonsforordningen i tilfeller denne gjelder. Også overtredelser av annen lovgivning vil kunne danne grunnlag for vedtak om tilbakekall av godkjenning som revisor. I forarbeidene er brudd på finanstilsynsloven og hvitvaskingsloven nevnt som eksempler på annen lovgivning som i praksis har begrunnet vedtak om tilbakekall av godkjenningen, jf. merknadene til bestemmelsen i NOU 2017:15, side 269. Det er uten betydning om lovbruddet er straffesanksjonert.

Både revisorloven, revisjonsstandardene og revisjonsforordningen legger opp til at revisor må utøve skjønn i gjennomføringen av revisjonen. Kravet om at revisor skal utføre revisjonen med profesjonell skepsis innebærer en begrensning av skjønnsrommet. Selv om Finanstilsynet skulle mene at revisors konklusjon burde vært en annen, vil ikke revisjon som ligger innenfor det skjønnsrommet det er åpnet for, begrunne et vedtak om tilbakekall. Det er en forutsetning for en lovmessig skjønnsutøvelse at det grunnlaget revisor baserer sitt skjønn og konklusjoner på, er tilstrekkelig.

2.2 Om "grove" overtredelser av revisors plikter

Finanstilsynet har konkret vurdert hvilke av de avdekkede lovbruddene som må anses som "grove", jf. omtalen av de enkelte pliktbruddene. I vurderingene er det tatt utgangspunkt i forarbeidene til den tidligere revisorloven, jf. Ot. prp. nr. 75 (1997-98) om lov om revisjon og revisorer side 111-112, der følgende står:

"Det må kreves en kvalifisert overtredelse av revisors plikter for at overtredelsen skal anses som grov. Det må foretas en konkret vurdering hvor bl.a. arten og betydningen av den overtrådte plikt og revisors subjektive forhold må spille inn. Departementet legger for øvrig til grunn at momenter som etter gjeldende rett er relevante ved skillet mellom simpel og grov uaktsomhet, vil kunne være relevante momenter ved vurderingen av overtredelsens grovhet."

Det fremgår av forarbeidene til den nye revisorloven at lovendringen ikke innebærer noen endring på dette punktet, jf. Prop. 37 LS (2019-2020) punkt 21.1.5.

Arten og betydningen av lovbruddet er omtalt i de punktene som behandler de enkelte lovbruddene. I vurderingen av om arten og betydningen av revisors pliktbrudd tilsier at det må anses som grovt, har Finanstilsynet også sett hen til viktigheten av at revisor selv etterlever regler som gjelder for virksomheten. Den enkelte revisor er avhengig av tillit hos offentlige myndigheter og andre for å kunne ivareta rollen som allmennhetens tillitsperson. Også tilliten til revisoryrket vil kunne svekkes dersom godkjente revisorer ikke følger lovpålagte plikter i egen virksomhet.

2.3 Flere overtredelser som til sammen er grove

Selv om ordlyden i ny revisorlov er noe endret, er bestemmelsen en videreføring av praksis knyttet til den tidligere loven. Dette følger klart av uttalelser i NOU 2017:15, jf. i kommentaren til § 14-1, og i Prop. 37 LS (2019-2020) i punkt 21.1.5.

At bestemmelsen innholdsmessig er en videreføring av den tidligere rettstilstand, innebærer blant annet at det ikke er krav om at det må være den samme bestemmelsen som er overtrådt flere ganger for at forholdet til sammen skal kunne anses som grovt, og det er heller ikke nødvendig at den vedtaket retter seg mot skal ha vært gjort oppmerksom på pliktbruddet tidligere. Dette har kommet til uttrykk i Ot. prp. nr. 75 (1997-98) side 112-113:

"Departementet er enig i at gjentatte overtredelser av revisors plikter etter omstendighetene bør kunne medføre tilbakekall, selv om den enkelte ikke kan karakteriseres som grov. Det bør etter departementets syn ikke være avgjørende om revisor tidligere er gjort oppmerksom på overtredelsen, f. eks i form av merknad fra Kredittilsynet [Finanstilsynet]."

Ovennevnte forståelse er lagt til grunn i praksis både av Finanstilsynet og av Klagenemnden for revisor- og regnskapsførersaker, og av domstolene, jf. Borgarting lagmannsretts dom 29. oktober 2014 (LB-2013-169851), side 8:

"Lagmannsretten legger videre som nemnda og tingretten til grunn at det i ordet gjentatte ikke ligger at samme overtredelse må ha vært gjentatt flere ganger. Det er således ikke noe krav om at regnskapsføreren tidligere er gjort oppmerksom på overtredelsen av tilsynsorganet."

3. Anførsler

De har gjennom tilsvar ved advokat, eget brev og Deres kones brev overlevert i møte kommentert varsel om tilbakekall. Anførlene er til dels sammenfallende. Enkelte av anførlene kommenteres her, de resterende der de tematisk hører hjemme.

Advokatfirma Wiersholm anfører at Finanstilsynets fremgangsmåte er brudd på ulovfestede prinsipper om forsvarlig saksbehandling og god forvaltningsskikk. Det anføres at slik brevene er utformet, foreligger det ikke noen *reell* kontradiksjon for verken Dem eller selskapet. Det anføres at Finanstilsynets fremstillinger er gjennomgående ensidige og det fremstår som om tilbakekallet allerede "er besluttet". Advokaten viser videre til at det er et grunnkrav til forsvarlig saksbehandling at forvaltningen skal påse at saken er så godt opplyst som mulig før vedtak treffes, jf. forvaltningsloven § 17, og til kravene om at vedtak skal være nødvendige, forholdsmessige og godt begrunnet.

Finanstilsynet har varslet vedtaket i samsvar med kravene i forvaltningsloven, jf § 16. Det er ikke tvil om at det som skal varsles etter forvaltningsloven, er det vedtaket Finanstilsynet i utgangspunktet mener skal fattes. Formålet med et slik varsel er at den som vedtaket retter seg mot, skal få gi uttrykk for sitt syn både på faktum, vurderinger og konklusjon. Revisjonsselskapet har anført at Finanstilsynets varsel er utformet på en måte som gjør det vanskelig for revisjonsselskapet å imøtegå Finanstilsynets kritikk.

Tilsynet ble gjennomført på samme måte som øvrige tilsyn. Under tilsynet ble revisjonsdokumentasjonen i fem revisjonsoppdrag gjennomgått. De var til stede ved tilsynet og fikk anledning til å forklare hvilke revisjonshandlinger dokumentasjonen var ment å vise og å supplere dokumentasjonen med eventuell informasjon som ikke lå i revisjonsfilen.

Dersom revisjonsselskapet har dokumentasjon eller opplysninger som tilsier at det faktumet som er beskrevet, ikke er korrekt, hadde selskapet anledning til å legge fram slik dokumentasjon eller slike opplysninger i tilsvaret. Det samme gjelder uenighet i Finanstilsynets lovforståelse eller vurderinger og konklusjoner. Varselsbrevet er utformet på samme måte som foreløpige tilsynsrapporter revisjonsselskap mottar fra Finanstilsynet.

Der Finanstilsynet mener at ettersendt dokumentasjon eller tilsvaret gir grunnlag for endring, er det det justerte faktumet som ligger til grunn for Finanstilsynets vedtak. Anførsler knyttet til forhåndsvarsling og kontradiksjon er etter Finanstilsynets vurdering grunnløse.

Det anføres flere steder i tilsvaret at tilsvarende forhold ikke ble påtalt ved stedlige tilsyn i 2008/2014, blant annet i advokatens tilsvaret punkt 8 hvor det uttales at revisor må kunne ha forventninger om at forhold som kan innebære grove lovbrudd blir kontrollert når Finanstilsynet foretar tilsyn, og at enkelte forhold var like aktuelle i 2008 og/eller 2014, men ikke ble påpekt av Finanstilsynet den gangen. Advokaten anfører at det er feilaktig, og oppleves vilkårlig at tilsvarende forhold ved tilsynet i 2021 nå karakteriseres som grove pliktbrudd.

Finanstilsynet gjør generelt oppmerksom på at det ikke er slik at forhold som ikke påpekes i merknadene etter stedlig tilsyn er å anse godkjent av Finanstilsynet. Det gjøres videre oppmerksom på at ikke alle forhold ved oppdragsutførelsen blir gjennomgått ved alle tilsyn. I tillegg kan regelverksutvikling, forvaltningspraksis og rettspraksis over tid medføre at krav endres.

Advokatfirma Wiersholm anfører videre at De etter tidligere tilsyn har fulgt opp forhold som ble påpekt av Finanstilsynet, og at De også denne gangen vil gjøre det. Advokatfirmaet anfører videre at det er et fellestrekk ved de forholdene Finanstilsynet tar opp at det foreligger manglende dokumentering og formalisering av ulike forhold. Det opplyses at dette tas til etterretning og er

allerede under utbedring. I Deres brev anfører De at De tolket inspektørene slik at De ville få en oppfølgingskontroll, og at De straks satte i gang med utbedring av de kommuniserte pliktbruddene.

Finanstilsynet konstaterer at De har igangsatt flere tiltak for å utbedre de feil og mangler som ble avdekket ved tilsynet og planlegger å gjennomføre ytterligere tiltak. Finanstilsynet understreker likevel at det er forholdene på tilsynstidspunktet som begrunner vedtak om tilbakekall. Hensikten med offentlig godkjenning og tilsyn er å sikre brukerne av revisjonstjenester god kvalitet og en minstestandard på tjenesten, slik at brukerne kan ha tillit til at den statsautoriserte revisoren til enhver tid faglig sett holder mål. Finanstilsynet mener at dette ikke var situasjonen på tilsynstidspunktet. At etterfølgende forhold ikke skal tillegges vekt, fremkommer blant annet av Finansdepartementets vedtak av 7. juni 2011 (sak 09/1862) der departementet gir uttrykk for følgende:

"Departementet vil imidlertid understreke at autorisasjonsordningen, herunder Finanstilsynets inspeksjonsvirksomhet ved stedlig tilsyn, ikke har som formål at det skal skje en opplæring av regnskapsførere. Tvert imot er det en forutsetning for autorisasjonsordningen at den som blir tildelt autorisasjon har evne og vilje til å innrette virksomheten i samsvar med gjeldende regler fra første dag."

Dette har vært fulgt opp i Finanstilsynets forvaltningspraksis og i avgjørelser av Klagenemnden for revisor- og regnskapsførersaker. Også domstolene har sluttet seg til at det er situasjonen på tilsynstidspunktet som danner utgangspunktet for et vedtak om tilbakekall, eksempelvis Oslo tingrett i dom 28. april 2014, TOSLO-2013-152045 og dom i Borgarting lagmannsrett, LB-2013-169851.

Avslutningsvis i Deres brev anfører De at det ikke er tvilsomt at Finanstilsynets kontrollører har handlet mot bedre vitende ved å sette til side faktum i den hensikt å få frem grove lovbrudd. Finanstilsynet avviser at dette er tilfellet. Det vises til omtalen over om kontradiksjon, gjennomgangen av faktum under og for øvrig samtale om hvordan tilsyn gjennomføres i møte med Dem den 18. mai 2022.

4. Gjennomgang av merknader etter stedlig tilsyn i 2014

Finanstilsynets stedlige tilsyn i 2014 avdekket mangler og forbedringspunkter. Revisors oppfølging av forholdene ble derfor gjennomgått.

Advokatfirmaet Wiersholm anfører i tilsvaret at forholdene som ble avdekket i 2014 ikke var av en slik karakter at det var behov for en særlig oppfølging, men at Finanstilsynet i varsel om tilbakekall likevel konstaterer at det var "tilsvarende svakheter" i 2021 som i 2014. Advokatfirmaet mener det er feilaktig å karakterisere forholdene som gjentakende, og mener at dette urettmessig har farget den videre vinklingen og vurderingen av forholdene som påpekes ved tilsynet i 2021. Det anføres videre at De har hensyntatt punktene som ble påpekt i 2014-tilsynet, og at De er innstilt på å gjøre det samme denne gangen.

Finanstilsynet viser til merknader etter stedlig tilsyn datert 20. januar 2015 (jnr. 14/6018) hvor det fremgår at det ble avdekket forbedringspunkter og mangler i revisjonsvirksomheten. Selv om Finanstilsynet ikke fant behov for særlig oppfølging, forutsatte tilsynet at det ble satt i verk

nødvendige tiltak for å rette på svakheter og mangler som var påpekt. Når Finanstilsynet ved tilsynet i 2021 avdekket feil og mangler på de samme områdene, mener Finanstilsynet at det er relevant å påpeke dette, særlig når det anføres at De har hensyntatt de punktene som ble påpekt etter 2014-tilsynet. Finanstilsynet understreker imidlertid at det er de pliktbruddene som ble avdekket ved tilsynet i 2021 som er grunnlaget for varsel og vedtak om tilbakekall av Deres godkjenning som statsautorisert revisor.

De forholdene som ble påpekt i merknadene etter revisortilsyn datert 20. januar 2015 kan oppsummeres slik:

Intern kvalitetskontroll

På tilsynstidspunktet høsten 2014 kunne det ikke fremlegges dokumentasjon for at revisjonsselskapet hadde etablert intern kvalitetskontroll i samsvar med revisorloven § 5b-1 og § 5-2 andre ledd, jf. ISQC 1. Retningslinjer for dette ble vedtatt 20. desember 2014 og oversendt Finanstilsynet, slik at merknadene etter tilsynet også omfattet kvalitetskontrollsystemet. Finanstilsynet påpekte at retningslinjene bare omfattet syklisk inspeksjon av fullførte oppdrag. Dette er bare en del av den overvåkningsprosess som kreves ifølge ISQC 1 punkt 48, der kravet er at det skal foretas en løpende vurdering og evaluering av hele kvalitetskontrollsystemet i revisjonsselskapet. Finanstilsynet bemerket at revisjonsselskapet måtte etablere og dokumentere rutiner for overvåkning som tilfredsstilte kravene i ISQC 1.

Advokatfirmaet peker i sitt tilsvaret på at det ikke er "påvist holdepunkter for å hevde at det er tilsvarende svakheter" knyttet til kvalitetssikringsystemet og overvåkningskontrollene. Finanstilsynet konstaterer at det riktignok er tatt inn en rutine om at [redacted] skal "overvåke mitt revisjonsfirmas aktivitet for å ha rimelig sikkerhet for at retningslinjene og rutinene til kvalitetskontrollsystemet er relevante, tilstrekkelige og fungerer effektivt, og skal selv utføre løpende vurdering og evaluering av mitt kvalitetskontrollsystem" uten at det er fremlagt noen dokumentasjon som viser at innholdet i disse rutinene er fulgt opp. Videre konstaterer Finanstilsynet at rapporten fra den sykliske inspeksjonen av enkeltoppdrag i revisjonsvirksomheten fra 29. november 2018 verken er fulgt opp med korrigerende tiltak i revisjonsutførelsen eller med en ny syklisk inspeksjon i 2021 slik rutinene om "hvert tredje år" sier. Dette er forhold som også er påpekt etter tilsynet i 2021.

Sammenhenger mellom påstander i regnskapet, identifiserte risikoer og revisjonshandlinger.

Det ble påpekt svakheter ved sammenhengene mellom de aktuelle risikoene for feilinformasjon som revisor hadde identifisert på regnskaps- og påstandsnivå og hvordan revisor gjennom valget av revisjonshandlinger hadde adressert risikoene.

I tilsvaret har advokatfirmaet tatt inn revisjonsplanen for 2013 for en konkret klient som var omtalt i tilsynet i 2014 for å tilbakevise påstanden om "tilsvarende svakheter" i 2021: "Som det fremgår, var det for 2013 ingen identifiserte risikoer i planleggingsdokumentet. Det er derfor naturlig at revisor gjennom valget av revisjonshandlinger heller ikke adresserte risikoene." Finanstilsynet vil i denne forbindelse vise til ISA 240, punkt 32 om ledelsens overstyring av kontroller: "[...] Selv om risikoen for at ledelsen overstyrer kontroller varierer fra enhet til enhet, er risikoen uansett tilstedeværende i alle enheter. Som følge av den uforutsigbare måten slik overstyring kan gjennomføres på, er det en risiko for vesentlig feilinformasjon som skyldes misligheter, og således en særskilt risiko." Konsekvensen av ovenstående er altså at alle revisjonsoppdrag uansett minimum

har én revisjonsrisiko som i tillegg er "særskilt" med de konsekvenser det får for nødvendige revisjonshandlinger.

Stikkprøver i revisjonen

Det ble påpekt at begrunnelsen for valg av utvalgsriterier og -størrelser, herunder fullstendighet av populasjonene som blir testet, må vurderes og dokumenteres når det tas stikkprøver. Det ble spesifikt trukket fram at dette også inkluderer når revisor utfører kontroller mot regnskapspåstander om eksistens og verdsettelse av varelagerbeholdninger. Avsnittet om "manglende bevis for varelager" under punkt 6.1 nedenfor er et eksempel på dette.

Revisjonsbevis – dokumentasjon for utførte revisjonshandlinger

Det ble blant annet påpekt at det i revisjonsdokumentasjonen ble oppbevart kopier hvor revisors kontroller var kvittert ut med en "hake" på dokumentasjonen uten noen ytterligere forklaringer om formålet eller hva som er gjort.

I tilsvaret skriver advokatfirmaet at "Finanstilsynet påpeker en enkelt slik post [...]", men at [redacted] mener "at alle andre poster (mer enn 100) er i orden. Hvis denne måten å dokumentere på hadde representert et enkelt unntak fra en ellers god praksis, ville Finanstilsynet ikke påpekt svakheter knyttet til dokumentasjonen av revisjonsbevis. Situasjonen er imidlertid at for oppdrag B inneholder stikkprøvene på prosjektkostnadene ingen forklaringer til hva revisor har kontrollert. For oppdrag C er totalbeløpet på fakturarapporten kun ringet rundt uten ytterligere kommentarer. For oppdrag E er 11 fakturaer merket "OK" i en utskrift av hovedboksposteringene uten noen forklaring til hva "OK" betyr. Det er Finanstilsynets vurdering at det er gjennomgående mangler ved dokumentasjonen for utførte revisjonshandlinger.

Forhold i revisjonsselskapet

I tillegg til å være ansvarlig for alle selskapets revisjonsoppdrag, er revisor også daglig leder og styreleder. Manglende ivaretagelse av ansvar og plikter knyttet til disse rollene er av betydning for revisors personlige godkjenning. Det stedlige tilsynet dekket derfor også oppfyllelse av plikter som påhviler selskapet.

I et aksjeselskap er det daglig leder som står for den daglige ledelsen av selskapet, jf. aksjeloven § 6-14. Daglig leder har et særlig ansvar for å sikre at virksomheten drives forsvarlig og innenfor den lovgivningen som gjelder.

Styret har det overordnede ansvaret for forvaltningen av selskapet, og for at det føres betryggende kontroll med selskapets regnskap og formuesforvaltning, jf. aksjeloven § 6-12. Dette innebærer at styret har ansvar for å påse at daglig leder sørger for at virksomheten drives forsvarlig og innenfor gjeldende lovgivning. Styreleder har et særlig ansvar for styrets funksjon.

Når en revisor innehar disse rollene, vil manglende ivaretagelse av ansvar og oppgaver være pliktbrudd som må vektlegges i vurderingen av om vedkommendes personlige godkjenning som revisor kan og skal kalles tilbake. Dette er også lagt til grunn av Klagenemnden for revisor- og regnskapsførersaker. I sak KRR-2012-4150 uttaler nemnden blant annet:

"Det er således ikke bare de plikter revisor er pålagt med direkte hjemmel i revisorloven som kan danne grunnlag for tilbakekall av godkjenning, og det er etter Klagenemndens syn heller ikke kun de overtredelser som knytter seg til selve revisjonsutførelsen som skal vurderes. Der revisor har ansvaret for at også revisjonsforetaket drives i henhold til gjeldende regelverk, mener nemnden det ville innebære en uheldig tolkning av loven og forarbeidene dersom det ikke skulle kunne få konsekvenser for revisors godkjenning dersom vedkommende forsømmer sine plikter som ansvarlig i revisjonsforetaket. Slikt ansvar vil for eksempel kunne utledes av lov 13. juni 1997 nr. 44 om aksjeselskaper kapittel 6 II.

Kravet i revisorloven § 3-5 første ledd nr. 1, som sikrer at godkjente revisorer vil ha stemmeflertall i et godkjent revisjonsselskap, er etter Klagenemndens syn ment å bidra til å sikre at revisjonsselskapet driftes på en revisjonsfaglig forsvarlig måte. Dette underbygger at revisorer som har styreansvar i et revisjonsselskap har plikter tilknyttet revisorrollen som også knytter seg til driften av revisjonsselskapet.

As forsømmelser som daglig leder må vurderes i lys av hans plikter som revisor."

Klagenemnden konkluderer deretter:

"Etter Klagenemndens syn har A i kraft av sin stilling som daglig leder og styreleder i revisjonsselskapet ansvar for at selskapet etablerer forsvarlige systemer for intern kvalitetskontroll, jf. revisorloven § 5b-1. Videre har dette ansvaret etter nemndens vurdering en slik tilknytning til As rolle som revisor at ovennevnte brudd representerer pliktbrudd som kan føre til tilbakekall etter revisorloven § 9-1 tredje ledd nr. 2."

Etter gjeldende revisorlov § 7-1 andre ledd tredje punktum skal en statsautorisert revisor ha ansvar for kvalitetsstyringssystemet i revisjonsselskapet. Svikt i denne rollen vil også kunne ha betydning for vedkommendes personlige autorisasjon.

Risikostyring og kvalitetskontroll

Fra 1. januar 2021 gjelder forskrift om risikostyring og internkontroll (av 22. september 2008 nr. 1080) også for revisjonsforetak. Forskriften stiller krav om at foretaket har hensiktsmessige systemer for risikostyring og internkontroll og at vesentlige risikoer i virksomheten skal identifiseres og håndteres på en forsvarlig måte.

I forkant av tilsynet ble "Styresak av 31.12.2020 om etablering av selskapets risikostyring og internkontroll" oversendt Finanstilsynet. Dette dokumentet henviser til risikostyringsforskriften. Dokumentet er basert på en mal fra NARF Ekstra AS.

Advokatfirmaet anfører at Finanstilsynet ikke i tilstrekkelig grad har vektlagt at risikostyringen og internkontrollen skal være tilpasset arten, omfanget av og kompleksiteten i foretakets virksomhet, og viser til at det er snakk om en liten revisjonsvirksomhet med begrenset kompleksitet og klientomfang, samt at tilpasning av rutiner er et dynamisk og løpende arbeid. Det anføres videre at kravene var relativt nye på tilsynstidspunktet og at det ikke er unaturlig at revisjonsforetak tar utgangspunkt i etablerte maler og løpende tilpasser disse egen virksomhet, samt at hele revisorbransjen har utfordringer med å få på plass tilpassede rutiner.

Selv om det hensyntas at dette er en mindre revisjonsvirksomhet, skal revisjonsselskapet oppfylle kravene i risikostyringsforskriften. Forskriften krever at vesentlige risikoer ved virksomheten skal identifiseres, håndteres og rapporteres. Det er Finanstilsynets oppfatning at det fremlagte dokumentet ikke er tilpasset et revisjonsforetak, men bærer preg av å være tilpasset regnskapsførerforetak. Det er derfor lite egnet som grunnlag for en reell risikovurdering av revisjonsvirksomheten. Finanstilsynet viser til at dokumentet inneholder punkter som ikke er relevante for revisorer.

Når dokumentet som identifiserer vesentlige risikoer for revisjonsselskapet kun omhandler risikoer knytte til regnskapsføring, så viser det at [redacted] ikke har gjort noen reell risikovurdering, men uten nærmere vurdering kopiert en mal.

Advokatfirmaet har videre anført at rutinene ble kontrollert av eksternt revisor pr. 31. desember 2021, og funnet å være i samsvar med lov og forskrifter. Finanstilsynet finner ikke å kunne tillegge dette vekt. Finanstilsynet gjør oppmerksom på at revisors uavhengige bekreftelse i henhold til risikostyringsforskriften § 10 er en bekreftelse på at den prosessen foretaket har fulgt er i overensstemmelse med forskriften.

Selv om dette er snakk om en mindre revisjonsvirksomhet, mener Finanstilsynet at det foreligger brudd på risikostyringsforskriften § 3. I rollene som styreleder og daglig leder i revisjonsforetaket er De ansvarlig for at det etableres et hensiktsmessig system for risikostyring og internkontroll i selskapet og at systemet følges opp. Dette er ikke gjort. Disse pliktbruddene inngår i grunnlaget for vedtaket om tilbakekall av godkjenningen som revisor.

Revisjonsselskapets kvalitetskontrollsystem

Revisorloven § 7-1 krever at revisjonsselskap etablerer et forsvarlig system for intern kvalitetskontroll. Dette kravet er en videreføring av kravet i tidligere revisorlov § 5b-1. Kvalitetsstyringen skal omfatte et system for å sikre kvaliteten på lovfestet revisjon og oppdrag om revisorbekreftelser. Kravet gjelder også for revisorer og revisjonsselskaper som kun reviderer små foretak, selv om kravene skal tilpasses den aktuelle virksomheten. Revisorloven § 7-1 utfylles av ISQC 1 om Kvalitetskontroll for revisjonsfirmaer som utfører revisjon og forenklet revisorkontroll av regnskaper samt andre attestasjonsoppdrag og beslektede tjenester. Finanstilsynet legger til grunn at kvalitetskontrollsystemer i samsvar med ISQC 1 normalt vil tilfredsstillere lovkravet.

Ett av elementene i kvalitetskontrollsystemet er at etterlevelsen av retningslinjene og rutinene skal overvåkes, jf. ISQC 1 punkt 16, bokstav f). Punkt 48 krever etablering av en overvåkningsprosess som skal sikre at retningslinjene og rutinene er relevante, tilstrekkelige og at de fungerer effektivt. Overvåkningsprosessen skal omfatte en løpende vurdering og evaluering av kvalitetskontrollsystemet. Blant annet skal overvåkningsprosessen inneholde syklisk inspeksjon av minst ett utført oppdrag jf. ISQC 1 punkt 48, bokstav a).

I forkant av tilsynet ble det oversendt et dokument som heter "Kvalitetssikringssystem for [redacted] med dato 31.12.2020, da revisjonsselskapets kvalitetssikringssystem sist ble revidert. Dokumentet er en mal fra NARF Ekstra AS. Under selve tilsynet ble et annet dokument, "Kvalitetskontrollsystem for [redacted] datert 7. mars 2018, lagt fram. Dette dokumentet var utarbeidet med utgangspunkt i kravene i ISQC 1 og skulle dokumentere at revisjonsselskapet har et relevant kvalitetskontrollsystem.

Advokatfirmaet bemerker i tilsvaret at Finanstilsynet sannsynligvis ikke hadde fått den siste oppdaterte versjonen av selskapets kvalitetskontrollsystem, og vedla dokumentet "Kvalitetskontrollsystem for [redacted] datert 31. desember 2020. Det opplyses at dette innholdsmessig tilsvarer dokumentet fra 7. mars 2018. Advokatfirmaet opplyser at det er Deres oppfatning at systemet følges opp, men at det tas til etterretning at dokumentet i større grad skal tilpasses revisjonsforetaket. Også et dokument "Kvalitetssikringssystem for [redacted] versjonsdato 31.12.2021 var vedlagt tilsvaret. Dette dokumentet er identisk med dokumentet datert 31.12.2020, med unntak av at følgende tekst på forsiden er tatt bort: "Copyright mal: NARF Ekstra AS".

Under tilsynet ble det fremlagt en rapport fra ekstern kontrollør fra 2018. Denne rapporten påpekte en rekke svakheter og mangler i revisjonsutførelsen. Etter det revisor opplyste under tilsynet, er det ikke gjennomført overvåkningskontroller etter dette. Finanstilsynets gjennomgang av enkeltoppdrag viste at manglene som ble påpekt i 2018 ikke er utbedret. Selv om ISQC 1 A1 tilsier at rutinen for overvåkning skal tilpasses revisjonsselskapets virksomhet, er periodisk overvåkningskontroll for minst ett oppdrag per oppdragsansvarlig noe som skal gjennomføres. Tiltak for å rette på påpekte svakheter skal også uansett gjennomføres, jf. ISQC 1 punkt 49.

Advokatfirmaet anfører at det er feil når Finanstilsynet skriver at feil som var påpekt i internkontrollrapporten fra 2018 fortsatt ikke var utbedret. Det opplyses at internkontrollrapporten fra 2018 hadde som hovedinnvending at i den kontrollerte klienten, som var et holdingselskap, var datterselskapenes regnskaper ikke vedlagt blant arbeidspapirene, men at dette umiddelbart ble tatt tak i av [redacted] og at dette var synlig for Finanstilsynet ved gjennomgang av oppdraget (Oppdrag A) ved tilsynet i 2021. Det anføres blant annet at kostpris på aksjepostene i datterselskapene er korrekt regnskapsmessig verdi, det er foretatt en vurdering av evnen til fortsatt drift og mislighetsrisikovurdering er foretatt. Det anføres videre at uavhengighetsvurdering er foretatt, men ikke formalisert i en dokumentasjon, og at De vil sørge for hensiktsmessige justeringer i internkontrollrutinen.

Ved sammenligning av Revisjonsfirma [redacted] rapport fra syklisk inspeksjon av enkeltoppdrag i revisjonsvirksomheten av 29.11.2018 med Finanstilsynets gjennomgang av oppdraget, som er samme type oppdrag (holdingselskap) som [redacted] kontrollerte, finner Finanstilsynet følgende:

- Dokumentasjon av kontroll av verdsettelse av aksjer i datterselskap mangler: Balanseført verdi av oppdrag C er ca MNOK 10 høyere enn bokført egenkapital i dette selskapet. At egenkapitalen i oppdrag B er vesentlig høyere enn bokført verdi av aksjene i oppdrag B, er uten betydning da slike anleggsaksjer skal bokføres til laveste verdis prinsipp. Det ligger ingen tallmessige oppstillinger eller vurderinger rundt dette i arbeidspapirene. Noten om aksjer i datterselskaper i oppdrag A gir heller ikke leseren informasjon om bokført egenkapital i datterselskapene.
- Det foreligger ikke revisjonsprogram eller konklusjoner på korrekte regnskapsmessige verdier på regnskapsposten nevnt ovenfor.
- Det er ikke dokumentert en vurdering fra revisor om enhetens evne til fortsatt drift slik kravet er i ISA 570 punkt 10.

- Vurderinger av mislighetsrisikofaktorer: Det er ikke dokumentert konkrete vurderinger rundt risiko for underslag og feilaktig regnskapsrapportering med utgangspunkt i muligheter, holdninger og incentiver. Det mangler også dokumentasjon på hva som eventuelt er diskutert med ledelsen. Det er ingen vurderinger rundt ledelsens overstyring av kontroller og misligheter knyttet til inntektsføringen.
- Det er henvist til selskapets årsberetning i revisjonsberetningen til tross for at det ikke finnes en slik årsberetning.
- Etterlevelse av hvitvaskingsregelverket: Det er ikke dokumentert noen kvalitative vurderinger av hva som er vurdert, hvor informasjonen stammer fra og hvordan informasjonen påvirker risikovurderingen.
- Det er kun satt en grense for totalvesentlighet uten å angi arbeidsvesentlighet og grense for ubetydelige feil.
- Årsregnskapet er ikke datert.

Oppsummert betyr dette at det er tilsvarende avvik for oppdrag A på samtlige punkter som ble tatt opp i rapporten fra syklisk inspeksjon av enkeltoppdrag i revisjonsvirksomheten fra [REDACTED] den 29. november 2018.

Etter ISQC 1 punkt 21 b) skal revisor identifisere trusler mot uavhengigheten og vurdere om truslene er på et akseptabelt nivå. Det samlede honoraret for en gruppering av kunder var i størrelsesordenen 20-30 % av de totale årlige honorarinntektene, både i 2019 og 2020. Til tross for dette foreligger det ingen vurdering i oppdragsdokumentasjonen av mulige trusler mot uavhengigheten som dette kunne innebære. Finanstilsynet mener dette er brudd på ISQC 1 punkt 21.

Finanstilsynet konstaterer at det fremlagte kvalitetssikringssystem-dokumentet fra 2020 ikke er tilpasset et revisjonsforetak, men bygger på maler for regnskapsførerforetak. Det eldre kvalitetskontrollsystem-dokumentet fra 2018 som ble fremlagt under tilsynet fremstår ikke å være et "levende" dokument som brukes aktivt i risikostyringen som del av den interne kontrollen. Selv om de to dokumentene er blitt oppdatert hhv. 31.12.2021 og 31.12.2020, synes dette kun å være endring av dato. Finanstilsynet må derfor konkludere med at revisjonsselskapet ikke har fremlagt skriftlig rutine for den interne kvalitetskontrollen som oppfyller kravene i ISQC 1 punkt 16.

Også ved Finanstilsynets tilsyn i 2014 ble det påpekt mangler ved kvalitetskontrollsystemet.

Det foreligger brudd på revisorloven § 7-1, jf. ISQC 1 punkt 16. Mangelfull oppfølging av overvåkningkontroller er brudd på revisorloven § 7-1, jf. ISQC 1 punkt 48. Det foreligger også brudd på ISQC 1 punkt 49 og punkt 21. De har ansvaret for revisjonsselskapets kvalitetskontrollsystem. Dette ansvaret er ikke ivaretatt på en forsvarlig måte, og forholdet er et pliktbrudd som danner grunnlag for vedtak om tilbakekall av godkjenningen som revisor.

5. Etterlevelse av hvitvaskingsregelverket

Godkjente revisorer og godkjente revisjonsforetak er underlagt hvitvaskingsloven og har en viktig rolle i bekjempelsen av hvitvasking og terrorfinansiering. Ny hvitvaskingslov (lov av 1. juni 2018) trådte i kraft 15. oktober 2018, og hadde derfor vært gjeldende i to år på tilsynstidspunktet. Flere av pliktene er en videreføring av den tidligere hvitvaskingsloven. Som oppdragsansvarlig revisor, daglig leder og styre i revisjonsselskapet har De ansvar etter hvitvaskingsloven.

Tilsynet omfattet kontroll av revisjonsselskapets virksomhetsrettede risikovurdering, rutiner for å sikre at virksomheten har håndtert identifisert risiko og oppfyllelse av plikter etter hvitvaskingsloven. Utførte kundetiltak for fem enkeltoppdrag for revisjonsåret 2020 ble også kontrollert.

Virksomhetsinnrettet risikovurdering

Revisors rolle i bekjempelsen av hvitvasking og terrorfinansiering er viktig, og arbeid på dette området må derfor være inkludert i revisjonsselskapets styrings- og kontrollstruktur på linje med andre aktiviteter. Den virksomhetsinnrettede risikovurderingen er et sentralt element i denne strukturen. Det er gjennom risikovurderingen at behovet for tiltak som kan redusere risikoen for å bli utnyttet i hvitvasking eller terrorfinansiering synliggjøres.

Det må fremkomme av risikovurderingen at revisjonsselskapet har identifisert hvilke eksterne forhold (trusler mot virksomheten) og interne forhold (sårbarheter ved virksomheten) som påvirker risikoen for at revisjonsselskapet kan bli brukt som ledd i hvitvasking eller terrorfinansiering. Fordi de eksterne og interne forholdene er bestemmende for revisjonsselskapets risiko, må risikovurderingen inneholde en samlet vurdering av hvordan eksterne og interne forhold påvirker hverandre (risikoen). Revisjonsselskapet må derfor forstå hvordan selskapets ulike tjenester kan brukes av kunder som ønsker å hvitvaske eller finansiere terror. Dette gjelder også revisjonsoppdrag. Dersom revisjonsselskapet har kunder som driver virksomhet i bransjer med økt risiko for hvitvasking, må risikovurderingen reflektere hvorfor de enkelte bransjer er utsatt for økt risiko for hvitvasking samt hvilke indikasjoner på hvitvasking eller terrorfinansiering som er knyttet til de enkelte bransjer. Videre må risikovurderingen inkludere spørsmålet om hvilke interne forhold som påvirker risikoen for at revisjonsselskapet kan bli brukt som ledd i hvitvasking og terrorfinansiering.

Det er revisjonsselskapets eget risikobilde som skal kartlegges og må derfor tilpasses den enkelte virksomhet. En konkret tilpassing innebærer at risikovurderingen vil variere i omfang og kompleksitet, avhengig av revisjonsselskapets størrelse, tjenestespekter, kundemasse, internasjonale tilknytning m.m. En nærmere omtale av innholdet i den virksomhetsrettede risikovurderingen er tatt inn i Finanstilsynets rundskriv 14/2019 punkt 3.2.2.

Finanstilsynets gjennomgang viser at flere av selskapets registrerte revisjonsoppdrag per 22. oktober 2021 opererer innenfor bygge- og eiendomsbransjen som ifølge nasjonal risikovurdering kan indikere økt risiko for hvitvasking. I den dokumenterte risikovurderingen på virksomhetsnivå har revisor vurdert at "risikoen knyttet til at virksomheten kan bli utsatt for forsøk på hvitvasking eller terrorfinansiering anses som svært liten". Hvilke vurderinger som ligger til grunn for at revisjonsselskapet ikke har kunder som har økt risiko for hvitvasking og terrorfinansiering, er ikke tilstrekkelig dokumentert.

Dette er brudd på hvitvaskingsloven § 7.

I tilsvaret opplyses det at [REDAKERT] vil formalisere den virksomhetsinnrettede risikovurderingen.

Rutiner

Revisjonsselskapet skal ha skriftlige rutiner som sikrer etterlevelsen av hvitvaskingsregelverket, jf. hvitvaskingsloven § 8 første ledd. For at rutinene skal virke etter sin hensikt må de være tilpasset virksomhetens art og omfang, jf. § 8 andre ledd, noe som også betyr at det må være en sammenheng mellom den virksomhetsinnrettede risikovurderingen og rutinene. At rutinene skal tilpasses virksomhetens art og omfang, innebærer at revisjonsselskapet med få kunder og et begrenset tjenestetilbud ikke vil trenge et like omfattende og komplekst rutineverk som større selskaper. Plikten til å ha skriftlige rutiner påhviler imidlertid alle revisjonsselskaper, uansett størrelse, og er en videreføring av tilsvarende plikt etter hvitvaskingsloven av 2009.

De skriftlige rutinene må dekke både plikter som skal sikre at selskapet har forsvarlig styring og kontroll med antihvitvaskingsarbeidet og plikter som skal ivaretas i den løpende oppdragsutførelsen. Rutinene må angi hva som skal gjøres og hvordan dette skal gjøres. Rutinene er sentrale i revisjonsselskapets risikostyrings- og kontrollsystem, og skal derfor vedtas i selskapets øverste organ, jf. hvitvaskingsloven § 8 fjerde ledd. Finanstilsynet har lagt til grunn at det er tilstrekkelig at overordnede rutiner fastsettes av foretakets øverste organ. Mer detaljerte rutiner som beskriver hvordan pliktene skal utføres (operative rutiner) kan komme frem av egne dokumenter eller systemer, for eksempel i form av sjekklister. De operative rutinene kan fastsettes på et lavere nivå i revisjonsselskapet, men må ha en klar forankring i den overordnede rutinen.

Den fremlagte rutinen, Selskapets "Rutiner – tiltak mot hvitvasking", ble fastsatt 31. desember 2019. Rutinen er basert på malen til DnR og er i svært liten grad tilpasset virksomheten. Eksempelvis angir ikke rutinen systemet for oppbevaring av kundetiltak.

Det foreligger brudd på hvitvaskingsloven § 8.

Kundetiltak og løpende oppfølging

For at revisjonsselskapet skal kunne bidra til bekjempelse av hvitvasking og terrorfinansiering, er det sentralt at pliktene i hvitvaskingsloven kapittel 4 om kundetiltak og løpende oppfølging oppfylles. For å sikre dette, må det foreligge skriftlige rutiner som angir hvilke kundetiltak som skal gjennomføres og konkret hvordan disse skal gjennomføres.

Revisjonsselskapet må løpende påse at det har den kunnskapen om kunden som er nødvendig for å kunne vurdere og iverksette kundetiltak, og ellers håndtere risikoen som den enkelte kunde utgjør. Hvilke tiltak som er nødvendig for til enhver tid å ha oppdatert kunnskap om den enkelte kunde, vil variere og særlig mellom de enkelte bransjer kundene opererer i. Økt kunnskap om kunden og eventuelle endringer hos denne vil kunne gjøre at risikobildet endrer seg. Det skal derfor jevnlig gjennomføres kundetiltak som ledd i løpende oppfølging, og uansett når det er tvil om tidligere innhentede opplysninger er korrekte eller tilstrekkelige, jf. hvitvaskingsloven § 24. Dersom kundetiltak som ledd i løpende oppfølging ikke kan gjennomføres, skal kundeforholdet avvikles.

Bekreftelse av opplysninger om kunde

Det følger av hvitvaskingsloven § 13 andre ledd, jf. § 12 andre ledd, at det skal innhentes opplysninger om kunde og få disse bekreftet mot offentlig register eller firmaattest som ikke er eldre enn tre måneder. Det skal også innhentes navn og fødselsnummer på personer som handler på vegne av kunden og få opplysningene bekreftet ved å innhente gyldig legitimasjon. Navn på styremedlemmer skal innhentes. Videre følger det av samme bestemmelse at det skal innhentes

skriftlig dokumentasjon på at personen som handler på vegne av kunden har rett til å handle på vegne av kunden.

Selskapets rutiner for kundetiltak omfatter bekreftelse av identiteten til den som handler på vegne av kunden. I kontrollskjemaet som benyttes inngår "ID kontroll" som et eget punkt med en stikkordsmessig beskrivelse av hva som skal kontrolleres. For selskapene [redacted] er dette svart ut med "Daglig leder kjent over mange år".

I tilsvaret skriver advokatfirmaet at det ikke er noen tvil om kundens identitet og at formålet er blitt tilstrekkelig ivaretatt ved at daglig leder og [redacted] har kjent hverandre i lang tid. Til dette vil Finanstilsynet anføre at kravet om at identiteten til den som faktisk handler på vegne av kunden skal bekreftes med gyldig legitimasjon er ufravikelig med unntak av kunder som reelt og forsvarlig er vurdert å ha lav risiko. Det vises for øvrig til Finanstilsynets rundskriv 8/2019 pkt 4.6. Etter Finanstilsynets oppfatning foreligger ikke en slik vurdering og kunden kan således ikke underlegges forenklede kundetiltak.

Dette er brudd på hvitvaskingsloven § 13 annet ledd, jf. § 12 andre ledd.

Risikoklassifisering

Revisjonsselskapet plikter til enhver tid å ha en oppdatert risikoklassifisering av kunden etter hvitvaskingsloven § 9, jf. § 24. Dette gjelder uavhengig av hvilken risikoklassifisering som ble gjort av kunden på tidspunktet for avtaleinngåelsen.

For å sikre at riktige kundetiltak gjennomføres, må hver enkelt kunde risikoklassifiseres. Risikoklassifiseringen må ta utgangspunkt i de generelle vurderingene som er gjort i den virksomhetsinnrettede risikovurderingen og deretter i konkrete forhold ved den enkelte kunde. Dersom det er høy risiko for hvitvasking eller terrorfinansiering, skal rapporteringspliktige gjennomføre forsterkede kundetiltak. Tiltakene vil variere fra kunde til kunde, men vil i stor grad styres av hvilken bransje kunden opererer i. Finanstilsynet er av den oppfatning at rapporteringspliktige må dokumentere særskilte vurderinger når kunden driver virksomhet i høyrisikobransjer. Dette gjelder generelt og plikten gjelder alle revisjonsselskaper og alle oppdragsgivere, uavhengig av geografi. For å kunne vurdere den faktiske risikoen ved en kunde som driver virksomhet i en høyrisikobransje, er det nødvendig med kunnskap om hvorfor den enkelte bransje anses å være særlig utsatt for hvitvasking. Det vises særlig til hvitvaskingsloven §§ 9 første ledd, 6 og 17, samt Finanstilsynets rundskriv 8/2019, punkt 2.4.

Revisjonsselskapets rutiner fremstår som avskrift av DnRs mal. Det står i rutinen punkt 5.3 at en indikasjon på høy risiko er at klienten driver virksomhet i en bransje med høy risiko. Gjennomgangen av selskapets risikoklassifisering viste at to kunder, som driver med henholdsvis "prosjektutvikling innen byggebransjen" og "utvikling og salg av fast eiendom", er satt til lav risiko.

I Nasjonal risikovurdering anses bygg- og anleggsbransjen for å være høyrisikobransjer.

Både i advokatfirmaets og Deres tilsvare kommenteres Finanstilsynets fremstilling av risikovurderingen av disse to kundene. Det anføres blant annet at det i beste fall er unøyaktig å skrive at selskapene "opererer innen bygge- og eiendomsbransjen", og det presiseres at selskapene driver med utleie av gjenstander og fast eiendom. Det påstås videre i notatet "Finanstilsynet, nye opplysninger, ref 21/8870" at den foreløpige tilsynsrapporten har "mot bedre vitende beskrevet"

selskapet som et "entreprenørselskap som også driver utleie". Det er også påpekt at et av selskapene ikke var del av den detaljerte oppdragsgjennomgangen.

Det er ikke riktig når det anføres i tilsvaret at Finanstilsynet kunne sett av årsregnskapet at det ene selskapet ikke drev entreprenørvirksomhet. Av Foretaksregisteret fremkommer det at selskapet ble stiftet i mars 2021 og på tilsynstidspunktet hadde ikke selskapet avgitt noe årsregnskap

Det at selskapet ikke hadde avlagt regnskap, er også grunnen til at dette oppdraget ikke var del av den detaljerte oppdragsgjennomgangen. Det forelå ikke annen informasjon enn at selskapet var stiftet, at De var valgt som revisor samt at risikoklassifiseringen av dette nystartede selskapet var lav. Finanstilsynet kan ikke se hvilken betydning dette skulle ha for vurderingene knyttet til risikoklassifisering.

Finanstilsynet er innforstått med at selskapets hovedvirksomhet er utleie blant annet til byggebransjen. Det er uansett faktum at et av selskapene på sine hjemmesider blant annet beskriver virksomheten som "en norsk bygg-entreprenør med over 40 års erfaring innenfor bygg og anlegg" og som "både utvikler og utfører alle typer byggeprosjekter."

Uansett viser Finanstilsynets at det ikke er dokumentert noen vurdering av hvorfor disse kundene kan klassifiseres å ha lav risiko for hvitvasking. At en forsvarlig risikoklassifisering mangler, er alvorlig da det kan føre til at det ikke blir iverksatt korrekte kundetiltak og at den løpende oppfølgingen ikke skjer på en forsvarlig måte. Dette er brudd på hvitvaskingsloven § 9 første ledd.

Reelle rettighetshavere

Revisor skal innhente og bekrefte opplysninger om fysiske personer som, alene eller sammen med nære familiemedlemmer, direkte eller indirekte eier eller kontrollerer mer enn 25 prosent av eierandelene til kunden, har rett til å utpeke eller avsette mer enn halvparten av kundens styremedlemmer eller utøver kontroll over den juridiske personen på annen måte (reelle rettighetshavere), jf. hvitvaskingsloven § 13 tredje ledd, jf. § 14. Selv om reelle rettighetshavere ofte vil være sammenfallende med eierne, kan det være forhold som tilsier at situasjonen er en annen. Revisor må derfor dokumentere en vurdering av dette.

Selskapets hvitvaskingsrutine har regler for å kartlegge reelle rettighetshavere og identifikasjon av disse. Rutinen skal følges opp på oppdragsnivå gjennom bruk av "Rutine og kontrollskjema for oppfølging av hvitvasking på oppdragsnivå/oppdragsansvarlig/medarbeider". Gjennomgangen av oppdragsdokumentasjonen i de kontrollerte oppdragene viste at det i realiteten ikke var gjennomført handlinger for å identifisere reelle rettighetshavere. Dokumentasjonen er begrenset til kommentaren "ingen kjent risiko".

Dette er brudd på hvitvaskingsloven § 14.

Politisk eksponert person (PEP)

Revisorer skal avgjøre om kunden, personer som handler på vegne av kunden, eller reelle rettighetshavere er PEP, eventuelt nært familiemedlem eller kjent medarbeider til en PEP, jf. hvitvaskingsloven §§ 12 fjerde ledd og 13 fjerde ledd. Dersom PEP er tilknyttet kundeforholdet, skal det gjennomføres forsterkede kundetiltak, jf. hvitvaskingsloven § 18. Kundetiltakene skal gjennomføres i ett år etter at PEP'en avsluttet sitt verv.

Formålet med lovreguleringen er å motvirke at midler som har opphav i korrupsjon blir hvitvasket eller brukt til å finansiere terror. Det er internasjonalt anerkjent at kundeforhold med PEP'er på generelt grunnlag antas å innebære økt hvitvaskingsrisiko. Nærstående av en PEP, som er kunder hos den rapporteringspliktige, skal identifiseres da de også kan dra fordel av eller bli misbrukt i forbindelse med hvitvasking.

Selskapets hvitvaskingsrutine behandler identifisering og håndtering av politisk eksponerte personer (PEP). I rutinen punkt 5.3 henvises det til en "momentliste for opplysninger fra klienten" angående identifisering av PEP. Denne momentlisten er ikke lagt ved dokumentasjonen som Finanstilsynet har mottatt fra revisor. I "Rutine og kontrollskjema for oppfølging av hvitvasking på oppdragsnivå/oppdragsansvarlig/medarbeider" inngår "Politisk eksponerte personer" som et punkt.

Finanstilsynets stikkprøve av enkeltoppdrag viste at eventuelle kontroller og vurderinger som er gjort, ikke er dokumentert utover konklusjonen om at forholdet ikke er aktuelt. Blant annet er dette i oppdraget [redacted] utkvittert med "ingen kjent risiko".

Etter Finanstilsynets syn må det fremkomme av dokumentasjonen hvilke handlinger/kontroller revisor har utført for å konkludere med at det ikke er identifisert noen PEP. Dette er brudd på hvitvaskingsloven § 13 fjerde ledd jf. § 18.

Lagring og oppbevaring

Etter hvitvaskingsloven § 30 skal rapporteringspliktige registrere og lagre opplysninger og dokumenter som er innhentet og utarbeidet i forbindelse med tiltak etter §§ 9 til 26, i fem år etter at kundeforholdet ble avsluttet eller transaksjonen ble gjennomført. Lagringen skal være betryggende og hindre uautorisert tilgang fra uvedkommende. Når femårsfristen er utløpt, skal personopplysningene slettes.

Det står i hvitvaskingsrutinen punkt 5.8 siste setning at "Opplysninger og dokumentasjon lagres i [angi system/løsning]".

Som tidligere nevnt framstår hvitvaskingsrutinen som et maldokument som bare i svært liten grad er tilpasset virksomheten. I dette tilfellet er malen ikke oppdatert med et konkret system for oppbevaring av opplysningene.

Revisjonsselskapet har ikke rutine eller systemer som sikrer at selskapet kan oppfylle forpliktelsene om lagring og sletting av opplysninger og dokumenter. Det er brudd på hvitvaskingsloven § 8, jf. § 30 første ledd.

Intern kontroll

Kravet om intern kontroll i hvitvaskingsloven § 35 innebærer at foretakets rutiner må inkludere kontroll av etterlevelsen av hvitvaskingsrutinene. Hyppigheten og omfanget må bero på en vurdering av blant annet foretakets art og omfang og ansattes kompetanse på hvitvaskingsområdet. Oppdrag hvor risikoen er vurdert å være høy, skal alltid inngå i den interne kontrollen. Regler om intern kontroll er inntatt i hvitvaskingsrutinen punkt 7 og i "Rutinen og kontrollskjema for oppfølging av hvitvasking på oppdragsnivå/oppdragsansvarlig/medarbeider".

Dokumentasjon for gjennomført internkontrolltiltak rettet mot etterlevelsen av pliktene i hvitvaskingsloven kunne ikke fremlegges under tilsynet. Stikkprøvekontroll av oppdrag viste at det var mangler i etterlevelsen av hvitvaskingsreglene. På denne bakgrunn legger Finanstilsynet til grunn at selskapets kontroll med etterlevelsen av reglene ikke oppfyller hvitvaskingsloven § 35.

Anførsler

I tilsvaret skriver advokatfirmaet at revisjonsselskapet har et begrenset tjenestetilbud og få kunder og ikke vil trenge et like omfattende og komplekst rutineverk som større selskaper. Advokatfirmaet mener at Finanstilsynet i langt større grad må vektlegge dette i sin vurdering av påpekte forhold. Det anføres at revisjonsselskapets rutine er utarbeidet etter mal fra Revisorforeningen, at rutinen er tilpasset virksomheten og at det er gjort hensiktsmessige tilpasninger. Det anføres videre at det er gjennomført risikovurderinger og kundetiltak etter hvitvaskingsregelverket, men at den virksomhetsinnrettede risikovurderingen vil formaliseres, samt at rutiner oppdateres/justeres i samsvar med Finanstilsynets merknader. Det opplyses at det også vil implementeres system for lagring og oppbevaring av opplysninger og dokumentasjon i forbindelse med kundetiltak.

Finanstilsynet understreker at selv mindre revisjonsvirksomheter må følge reglene i hvitvaskingsloven og viser til gjennomgangen over. Forholdsmessighetsprinsippet innebærer heller ikke unntak fra blant annet kravene til å gjennomføre risikovurdering, etablere rutiner med videre. For at Finanstilsynet skal kunne legge til grunn at lovpålagte vurderinger og handlinger er utført, er det nødvendig at de dokumenteres. Når det gjelder gjennomføring av ID-kontroll av kjente personer, er kravet om å bekrefte kundens identitet ufravikelig, jf. hvitvaskingsloven § 12, med mindre kundeforholdet kan underlegges forenklede kundetiltak jf. hvitvaskingsloven § 16 og hvitvaskingsforskriftene §§ 4-6 og 4-7. Det samme gjelder kravet om bekreftelse av reelle rettighetshavere kan lempes. Det er kun ved lav risiko for hvitvasking og terrorfinansiering at forenklede kundetiltak kan gjennomføres. Revisjonsselskapet må foreta en konkret vurdering av om risikobildet totalt sett tilsier at kunden kan underlegges forenklede kundetiltak. Vurderingen må bygge på objektive og relevante forhold og kunne dokumenteres. I den fremlagte dokumentasjonen fremgår det ikke at det er gjort en slik vurdering. Alle revisjonsoppdragene til selskapet er ansett å ha lav risiko begrunnet med kommentaren "ingen kjent risiko". Det er imidlertid ingen nærmere vurdering som underbygger dette. Finanstilsynet mener derfor at det ikke er dokumentert en reell vurdering av risikoen til de ulike oppdragene.

Oppsummering

Tilsynet avdekket en rekke brudd på revisjonsselskapets plikter etter hvitvaskingsregelverket, herunder mangler ved utarbeidelse av virksomhetsinnrettet risikovurdering, rutiner og utførelsen av kundetiltak. Det faller inn under daglig leders ansvarsområde å sørge for utarbeidelse av risikovurdering og rutiner, samt at selskapets rutiner følges i den daglige driften. Hvis daglig leder ser at det foreligger forhold som innebærer at hvitvaskingsregelverket ikke oppfylles, må vedkommende sørge for at forholdet blir rettet. Videre avdekket Finanstilsynets kontroll av enkeltoppdrag mangler i etterlevelsen av hvitvaskingsregelverket som De er ansvarlig for som oppdragsansvarlig revisor. De har ikke hatt nødvendig oppmerksomhet rettet mot etterlevelsen av hvitvaskingsloven i egen virksomhet, noe som har ført til manglende eller mangelfull oppfyllelse av lovfastsatte krav. Finanstilsynet anser dette samlet sett som grovt brudd på Deres plikter som statsautorisert revisor.

6. Kontroll av individuelle revisjonsoppdrag

Finanstilsynet kontrollerte revisjonen av årsregnskapene for regnskapsåret 2020 for fem oppdrag (Oppdrag A-E, jf. nærmere beskrivelse i foreløpig rapport). De var oppdragsansvarlig revisor for alle oppdragene.

Advokatfirmaet opplyser under "Generelle betraktninger" at De erkjenner at det foreligger mangler i revisjonsutførelsen, men at De mener at karakteriseringen av forholdene i flere tilfeller er overdrevent, og at det ikke er tilstrekkelige faktiske holdepunkter for å anse disse som "grove". Finanstilsynet konstaterer at det er enighet om at det foreligger mangler, og viser til gjennomgangen under. Som nevnt tidligere, anføres det i tilsvaret at flere av forholdene Finanstilsynet har påpekt allerede er utbedret eller er under utbedring. Eksempelvis er prinsippnote for salgsinntekter allerede oppdatert, revisjonsberetninger korrigert, engasjementsbrev oppdatert og signert av begge parter og korrigerede årsregnskap for oppdragene A og E sendt inn. Det opplyses at De videre vil iverksette tiltak slik at alle påpekte forhold utbedres. Det opplyses at revisjonsrisikoen i større grad vil knyttes opp mot salgsmrådet, det vil etableres rutiner for at planlagte revisjonshandlinger gjennomføres, vesentlighetsgrensen vil i større grad spesifiseres og det vil foretas en omfattende gjennomgang av blant annet kundemiddelhåndtering og varelager.

Advokatfirmaet anfører videre at Finanstilsynet ikke i tilstrekkelig grad har vurdert og vektlagt at flere av forholdene som påpekes faller inn under revisors profesjonelle skjønn, jf. tidligere revisorlov § 5-2 første ledd. Finanstilsynet viser til at også slike vurderinger må fremkomme av oppdragsdokumentasjonen, jf. tidligere revisorlov § 5-3.

6.1 Oppdragene A-D

Tilsynet omfatter revisjonen av i alt fire selskaper i et konsern. Omfanget av virksomheten i konsernet er slik at dette anses som "små foretak" etter definisjonen i regnskapsloven § 1-6 og det er derfor ikke avlagt konsernregnskap. Oppdrag A eier driftsselskapet oppdrag B samt oppdrag C i tillegg til en beholdning av markedsbaserte aksjer. Oppdrag B er et entreprenørselskap innen bygg og anlegg som hovedsakelig leier ut toalett kabiner, toalett vogner etc., brakker, containere og letthus, salg og utleie av modulbygg samt utleie av maskiner og utstyr. Oppdrag C leier ut lokaler, mens oppdrag D eier en tomt med en enebolig. I det følgende følger Finanstilsynets observasjoner, vurderinger og konklusjoner. Oppsummeringen er gjort samlet for to eller flere selskaper der det er naturlig.

Planlegging

Til tross for at det er til dels store forskjeller på selskapene i konsernet både med tanke på størrelse og drift, framstår revisjonsplanen, risikovurderingene og revisjonsprogrammene som nesten identiske fra selskap til selskap. Det er dokumentert en standard vurdering av fortsettelse av oppdragene datert 31.12.2020 der det slås fast at revisor er uavhengig, at kapasitet og kompetanse er tilstrekkelig og at det ikke er spesielle risikoforhold. At honorar fra denne grupperingen utgjør over 20% av totale inntekter, er ikke vurdert.

Det foreligger en kort beskrivelse av salgsrutine hvor det fremgår at alt salg er kredittsalg og at en stor del av omsetningen er basert på leieavtaler av kortere eller lengre varighet (oppdrag B). Alle inngående fakturaer kontrolleres og attesteres av den som bestiller, før de konteres og leveres intern regnskapsfører som bokfører fortløpende. Det framkommer ikke klart av revisjonsdokumentasjonen hvordan arbeidsdelingen er på likvidområdet.

Under overskriften risikovurdering skriver revisor at det ikke er avdekket vesentlige svakheter ved gjennomgang av rutinene. Det er ikke avdekket noen spesielle iboende risikoforhold eller kontrollrisikoforhold. Det slås også fast at selskapene har et bevisst forhold til hvitvasking og at de ikke har erfart forsøk på dette. Risikoen for hvitvasking anses dermed som lav uten at for eksempel bransje er vurdert. Det kan i denne sammenhengen nevnes at "prosjektutvikling innen byggebransjen" er en av bransjebeskrivelsene for oppdrag B. Risikoen for misligheter er vurdert svært kortfattet. Det er heller ikke sagt noe om risikoer knyttet til regnskapspåstander, for eksempel gyldighet av inntekter, i planleggingen.

Engasjementsbrevene er kun signert av revisor og ikke klient. Det er ikke hentet inn engasjementsbrev siden kundene var nye, det vil for oppdrag B si for mer enn 20 år siden. Det er fastsatt totale vesentlighetsgrenser for alle oppdragene, men ikke arbeidsvesentlighet eller uvesentlighetsgrenser. Det er ikke gjort noen vurderinger rundt hvem som er brukerne av regnskapene og hva som er viktig for dem. For oppdragene C og D er totalvesentligheten satt til kr 500.000 uten noe nærmere begrunnelse. For oppdrag D betyr det at ingen poster i resultatregnskapet er vesentlige. For oppdrag C utgjør vesentligheten ca. 10 % av inntektene og knappe 20 % av resultatet.

Revisorloven § 5-2 andre ledd og ISA-standardene stiller krav til hvordan revisor skal utøve sin virksomhet. Ved planleggingen er følgende generelle ISA-standarder aktuelle:

- ISA 210 krav til inngåelse av avtale om vilkårene for revisjonsoppdrag,
- ISA 240 krav til revisors vurdering av misligheter ved revisjon av regnskaper

Videre fremgår det av ISA-standarder knyttet til planlegging at

- Revisor skal identifisere og vurdere risikoen for vesentlig feilinformasjon, jf. ISA 315
- Revisor skal vurdere vesentlighet, jf. ISA 320
- Revisor skal planlegge hvordan anslåtte risikoer skal håndteres, jf. ISA 330

Revisors planlegging oppfyller ikke kravene i god revisjonsskikk, jf. revisorloven § 5-2 andre ledd, selv om det tas hensyn til at selskapene til dels er små og oversiktlige. Risikovurdering er ikke utført i henhold til ISA 315. Mislighetsrisiko er heller ikke vurdert, jf. ISA 240, selv om det i 2020 oppsto en spesiell situasjon knyttet til daglig leder/eier. Vesentlighetsgrensene er ikke satt ut fra brukernes behov, enten det er eiere, banker eller skattemyndigheter som antas å være de viktigste brukerne her. En slik fremgangsmåte er ikke tråd med ISA 320 punkt 4. Det er heller ikke fastsatt noen lavere vesentlighetsgrense knyttet til attestasjon av likningspapirer, jf. SA 3801 punkt 15. Vesentlighet er vurdert initialt, men ikke revurdert i avslutningsfasen.

Advokatfirmaet skriver i tilsvaret at "hvis ærligheten til ledelsen ikke har betydning, vil heller ikke de svarene ledelsen avgir ha betydning, hva enten det gjelder spørsmål om en livskrise eller misligheter." Finanstilsynet viser i denne forbindelse til ISA 240, punkt 13 der "revisor [skal] opprettholde profesjonell skepsis gjennom hele revisjonen og være innforstått med at det kan foreligge vesentlig feilinformasjon som skyldes misligheter, uten hensyn til revisors tidligere erfaringer med ærligheten og integriteten til ledelsen og dem som har overordnet ansvar for styring og kontroll i enheten (jf. punkt A8 – A9). Når det etterlyses hva Finanstilsynet sikter til med omtalen av en "spesiell situasjon", så viser tilsynet til opplysningene som ble gitt av [redacted] under tilsynet om at det hos en oppdragsgiver oppstod [redacted] Finanstilsynet har, av hensyn

til de personlige omstendighetene opplysningene gjaldt, referert til dette forholdet som en slik spesiell situasjon i foreløpig rapport. Finanstilsynet kan ikke se at det er tvilsomt hva merknaden refererte seg til.

Advokatfirmaet sier videre i tilsvaret at vesentlighetsgrensene i oppdrag E "ikke ble justert fordi det betydelige omsetningsfallet skyldtes koronasituasjonen." Finanstilsynet understreker at vesentlighetsgrensen skal justeres ved endringer i nøkkeltall, jf. ISA 320 punkt 12. Endringer i omsetning knyttet til Covid19 er ikke grunnlag for unntak fra ISA 320.

Ovenstående mangler får som følgefeil at det ikke er utarbeidet en revisjonsplan hvor avdekkete risikoer/risikoer som skulle vært avdekket er håndtert, jf. ISA 330 punktene 5 og 6.

Finanstilsynet mener at det foreligger brudd på revisors plikter etter revisorloven §5-2 andre ledd, jf. ISA 240, ISA 315 punkt 5, ISA 320 punkt 4 og ISA 330 punktene 5 og 6.

Revisjon av inntekter

Det er bare oppdragene B og C som har bokførte inntekter. Revisors planlagte revisjonshandlinger på salgsområdet inneholder følgende vurderinger og handlinger:

- Gjennomgang av internrutiner har ikke avdekket vesentlige svakheter
- Salgsinntekter sammenholdes med tilhørende varekostnader
- Sum inntekter sammenholdes med sum fakturajournal
- Leieinntektene rundt nyttår gjennomgås med sikte på rett periodisering
- Kundefordringer pr. 31.12 sammenholdes med betalinger i nytt år
- Delkredereavsetningen vurderes

Dokumentasjonen i mappen for oppdrag B består av en avstemming av en fakturarapport mot total omsetning med et avvik på under 1 % som ikke er ansett vesentlig. Det er videre lagt ved en aldersfordelt saldolisten som summerer seg til ca. NOK 5,7 inkl. mva. Det ligger også kopier av utgående fakturaer datert i 2020, men som gjelder 2021 som summerer seg til knappe MNOK 3,5. Det er konstatert at forskuddsfaktureringen totalt utgjør ca. 77 % av kundefordringene og at tap på krav er mindre enn tapsavsetningen de senere årene.

For oppdrag C er det dokumentert en tilsvarende avstemming av en fakturarapport mot total inntektsføring. Totalbeløpet på fakturarapporten er "ringet rundt" uten ytterligere kommentarer, men betyr sannsynligvis at avviket er vurdert som uvesentlig. Det ligger også her kopi av en utgående faktura som er datert i 2020, men som gjelder 2021.

Konklusjonen på salgsområdet er for begge selskapene at *"bokført salg i regnskapet synes å være riktig periodisert og fullstendig. Bokførte fordringer er vurdert å være reelle"*. Det foreligger ingen dokumentasjon som viser at kontroll av rutinene, som angitt i planleggingen, er utført. Finanstilsynet mener at revisor ikke har utført handlinger som ble angitt i planleggingen knyttet til kontroll av rutiner. Å sammenholde sum inntekter mot sum fakturajournal gir ikke tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis for påstanden om fullstendighet, da dette er informasjon fra samme kilde. Revisor har ikke gjort noen handlinger for å undersøke om det er gjort leveranser som ikke er fakturert (og som dermed heller ikke er inntektsført). Det er ikke innhentet revisjonsbevis som underbygger at inntektene er gyldige. Det er ikke utført betalingskontroll, kun en kontroll av at kundefordringer per 31.12.2020 er redusert i det nye året. Videre vil den gjennomførte

periodiseringskontrollen etter Finanstilsynets vurdering bare gi svake revisjonsbevis for fullstendighet. Denne kontrollen vil ikke sikre gyldighet slik advokaten hevder i tilsvaret.

Finanstilsynet mener at revisor ikke har innhentet tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis for inntekter og kundefordringer. Forholdet utgjør et grovt pliktbrudd, jf. revisorloven § 5-2 andre ledd, jf. ISA 500 punkt 6.

Misligheter

For alle de kontrollerte oppdragene (A-D) har Finanstilsynet merknader til hvordan revisor har innrettet revisjonshandlingene i forhold til kravene til å avdekke misligheter.

Risikovurdering knyttet til misligheter og profesjonell skepsis I risikovurderingen for alle oppdragene A-D er følgende dokumentert: "Daglig leder, som har vært i bedriften i mange år, og øvrig rutineansvarlig virker oppriktig interessert i å bestrebe seg på at regnskapet ikke skal være beheftet med feil. Det bidrar til liten risiko for at det gjøres bevisste feil." Det er ikke dokumentert ytterligere vurderinger rundt risikoen for misligheter, ei heller diskusjon med ledelsen.

Finanstilsynet viser til at revisor skal opprettholde profesjonell skepsis gjennom planleggingen, gjennomføringen og avslutningen av revisjonen og således være innforstått med at misligheter kan skje. Revisors tidligere erfaringer med ærligheten og integriteten til ledelsen har ingen betydning i denne sammenhengen da omstendighetene kan ha endret seg. En risikofaktor som en livskrise er et eksempel på en slik endret omstendighet. Revisor skal videre forespørre ledelsen om dens vurdering av risikoen for at regnskapet inneholder vesentlig feilinformasjon som skyldes misligheter samt ledelsens prosess for å identifisere og håndtere risikoene for misligheter i selskapet.

Revisors manglende dokumentasjon av egen vurdering og diskusjon med ledelsen underbygger at revisor ikke har utvist en profesjonell skeptisk holdning. Dette er brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 240 punkt 13 og punkt 18.

Risiko for misligheter ved inntektsføringen

Revisor har ikke identifisert og vurdert risikoen for vesentlig feilinformasjon som skyldes misligheter i inntektsføringen i noen av oppdragene A-D, slik det er krav om i ISA 240 punkt 27. Finanstilsynet mener at dette er et grovt brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 240 punkt 27.

Ledelsens overstyring av kontroller

Revisor har ikke utført revisjonshandlinger for å kontrollere hovedbokposter, slik det er krav om etter ISA 240 punkt 32.

Uavhengig av revisors vurdering av risikoene for at ledelsen overstyrer kontroller, skal revisor blant annet utforme og gjennomføre revisjonshandlinger for å teste hensiktsmessigheten av poster i hovedboken og andre justeringer som er foretatt ved utarbeidelsen av regnskapet, jf. ISA 240 punkt 33. Ved utformingen og gjennomføringen av revisjonshandlinger for slike tester skal revisor:

- a) Rette forespørslene til personer som er involvert i regnskapsrapporteringsprosessen vedrørende utilbørlige eller uvanlige aktiviteter knyttet til behandlingen av poster og andre justeringer
- b) Velge poster og andre justeringer som er foretatt ved slutten av en regnskapsperiode, og
- c) Vurdere behovet for å teste poster og andre justeringer gjennom hele perioden.

Revisor har ikke definert og dokumentert den populasjonen av transaksjoner som revisor mener at det er knyttet særskilt risiko til, samt tatt stilling til og dokumentert hvilke perioder i regnskapsåret det kan være knyttet særskilt risiko til, det vil si slutten av regnskapsperioden, andre perioder eller hele regnskapsperioden. Finanstilsynet mener at dette er et grovt brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 240 punkt 33 (a), (ii) og (iii).

I tilsvaret skriver advokatfirmaet at *"ledelsen har ikke tilstrekkelig kjennskap til hverken faktureringsprogrammet eller regnskapsprogrammet til å kunne utføre slike handlinger på egen hånd."*

Finanstilsynet bemerker at dette er opplysninger som revisor burde dokumentert som en del av sin risikovurdering, men som uansett ikke fritar ham fra plikten til å gjennomføre revisjonshandlinger for å kontrollere hovedboksposteringer slik det er krav om etter ISA 240 punkt 32. Det er feil når advokaten i tilsvaret hevder at *"det må være tegn til avvik [fra analytiske kontrollhandlinger] for å foranledige denne typen revisjonshandlinger"*. Gode rutiner vil heller aldri kunne være en begrunnelse for ikke å teste hovedboksposteringer. "Medvirkning" fra for eksempel en regnskapsansvarlig er nettopp et eksempel på en overstyring av kontroller som slike revisjonshandlinger skal dekke.

Uforutsigbarhet i revisjonen

Revisor har ikke planlagt eller bevisst utført uforutsigbare revisjonshandlinger slik det er krav om i ISA 240 punkt 30 c.

Ved fastsettelse av overordnede handlinger for å håndtere de vurderte risikoene for vesentlig feilinformasjon som skyldes misligheter, på regnskapsnivå, skal revisor blant annet innlemme et element av uforutsigbarhet i utvelgelsen av typen, tidspunktet og omfanget av revisjonshandlinger, jf. ISA 240 punkt 30 c og punkt A37. Revisor har ikke dokumentert planlegging av uforutsigbare revisjonshandlinger eller utført revisjonshandlinger med et bevisst forhold til uforutsigbarhet rettet mot misligheter. Dette er et brudd på revisorloven § 5-2, jf. ISA 240 punkt 30 c.

Manglende revisjonsbevis for varelager

Oppdrag B hadde et varelager pr 31. desember på kr 1 157 000. Selskapet hadde varetelling 7. januar 2021 som revisor deltok på. Det ble bare talt fra liste mot hylle (fysisk beholdning). Det ble foretatt telling av 6 artikler fra liste mot fysisk beholdning. Det er ikke dokumentert om utvalget er tilfeldig eller angitt begrunnelse for utvalgets størrelse. Revisor konkluderer med at det ikke ble avdekket avvik, og at lagerlistene kan benyttes som grunnlag for fastsettelse av varebeholdningen pr 31. desember 2020. Det er ikke innhentet telleinstruks.

Det fremkommer ikke en begrunnelse eller vurdering i revisjonsdokumentasjonen av utvalget på 6 stikkprøver eller hvorfor det bare er talt fra liste mot lager. Det fremkommer heller ikke hvordan utvalget er foretatt og om dette er en kontrolltest eller en substanskontroll. Det fremkommer heller ikke av revisjonsdokumentasjonen at revisor har kontrollert kostpriser.

Det foreligger ikke tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis knyttet til varebeholdningen. Finanstilsynet mener dette er et brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 501 punkt 5 og ISA 530 punktene 6-8.

Manglende revisjonsbevis for anleggsmidler

Oppdrag B hadde varige driftsmidler pr 31. desember 2020 på kr 44 160 000 som utgjør ca. 62 % av balansesummen. De varige driftsmidlene er i revisors arbeidspapirer ikke dokumentert med et fullstendig anleggskartotek, men bare en modulbygg-oversikt som skal oppsummere det vesentligste. I revisjonsdokumentasjonen ligger det en rekke fakturaer som er dokumentasjon på tilgangene i 2020. Ifølge revisor har han hentet inn og gjennomgått bilag/fakturaer på alle tilgangene. Videre er verdsettelsen vurdert slik: "større sannsynlighet for merverdier enn mindreverdier".

Oppdrag C hadde varige driftsmidler per 31. desember 2020 på kr 15 518 819 som utgjør ca. 56 % av balansesummen. Det ligger ingen dokumentasjon på eksistens eller verdsettelse av bygget som er bokført til kr 15 214 085. Ifølge revisjonsplanen skal "alle vesentlige regnskapsposter gjennomgås", men bygg er ikke spesifikt nevnt i denne revisjonsplanen.

Finanstilsynet mener at et anleggskartotek som avstemmes fullstendig og nøyaktig mot regnskapslinjene for varige driftsmidler og av-/nedskrivninger er vesentlig regnskaps- og revisjonsdokumentasjon. Et slik kartotek vil bidra til å sikre den røde tråden i dokumentasjonen som er nødvendig for å kunne underbygge regnskapspåstandene om verdsettelse, eksistens/gyldighet, nøyaktighet og fullstendighet. Et slikt kartotek vil også være et naturlig utgangspunkt for en tilgangskontroll, herunder bestemme tilstrekkelig utvalgsstørrelse. Revisjonsdokumentasjonen må videre vise formål og omfang (antall og beløpmessig størrelse) slik at tilfredsstillende og tilstrekkelig revisjonsbevis innhentes for de aktuelle regnskapspåstandene. Oppdrag B har vist underskudd både for 2019 og 2020. Med dette som utgangspunkt er det spesielt viktig å underbygge påstanden om korrekt verdsettelse. Det samme gjelder oppdrag D.

Finanstilsynet mener at denne dokumentasjonen enten mangler eller er for svak, og det foreligger brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 500 punkt 6.

Konsernmellomværende – langsiktige lån uten avtaler (inkl. avtale om betingelser)

Det er ytt lån mellom selskapene i oppdragene A, B og C. Oppdrag B har også ytt et lån på kr 7 440 834 til datterselskapet oppdrag D som er klassifisert kortsiktig. Oppdrag D er et utbyggingsprosjekt uten inntekter. Det er ikke laget avtaler for noen av lånene. Revisjonsdokumentasjonen er motpartskontroller. Lånene er ikke renteberegnet. Ifølge revisjonsdokumentasjonen er lånet som er ytt fra oppdrag B til oppdrag A per 31.12.2020 bokført til kr 13 426 140, mens årsregnskapene viser at lånet er kr 5 426 141. Revisor gir ingen forklaring til hvorfor saldoen er kr 8 millioner lavere i regnskapene enn det motpartskontrollene viser. I tilsvaret skriver advokatfirmaet at avviket "skyldes en feil kodehenvisning i Maestro (fagsystemet)." Videre er skriftlige låneavtaler for konsernmellomværendene mellom selskapene i oppdragene A, B og C "allerede ordnet".

Etter aksjeloven § 3-9 (1) skal transaksjoner mellom selskap i samme konsern grunnes på vanlige forretningsmessige vilkår og prinsipper. Vesentlige avtaler mellom konsernselskaper skal foreligge skriftlig. Dette innebærer at lån må renteberegnes og avtalene for lånene formaliseres skriftlig. Det faktum at det er en vesentlig forskjell mellom verdien av lånene i årsregnskapene og i revisjonsdokumentasjonen, understreker betydningen av å formalisere slike lån skriftlig.

Skriftlige låneavtaler er sentrale revisjonsbevis og mangelen av slike bevis er brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 500 punkt 6. Videre er manglende samsvar mellom årsregnskap og revisjonsdokumentasjon brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 230 punkt 8.

Manglende revisjonsoppgave fra bankforbindelsen – langsiktig gjeld

Oppdrag B har langsiktig lånegjeld på kr 27 022 023 og oppdrag C på kr 21 660 097 per 31. desember 2020. Revisor har innhentet kopi av årsoppgaven som revisjonsbevis. Bankbrev er ikke innhentet direkte fra banken. Revisor opplyste under tilsynet at han ikke kjenner til om banken har "covenants" knyttet til disse lånene.

Innhenting av årsoppgave fra banken gir ikke et tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis i et tilfelle som her hvor det foreligger et betydelig lån. I en slik situasjon må det kreves at revisor innhenter en revisjonsoppgave direkte fra klientens bankforbindelse. En revisjonsoppgave vil i tillegg til å bekrefte mellomværende også gi nødvendig informasjon om andre opplysninger, slik som pantstillelser, covenants og eventuelle alenetilganger på bankkontoer. Slike opplysninger vil kunne være svært vesentlige for brukeren av regnskapet og er derfor viktig for revisor å ha kontroll på.

Manglende innhenting av revisjonsoppgave fra bankforbindelsen anses i dette tilfellet som brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 500 punkt 6.

Immaterielle eiendeler – utsatt skattefordel

I årsregnskapet for oppdrag D for 2020 er utsatt skattefordel oppført med ca. kr 780 000. Det skattemessige resultat for 2020 var negativt med kr 466 116. For 2019 var utsatt skattefordel oppført med ca. kr 680 000. Årsregnskapene viser underskudd og negativ egenkapital fra første driftsår i 2011. Per 31. desember 2020 utgjør negativ egenkapital cirka kr 500 000 etter kapitalforhøyelser på til sammen kr 2,2 millioner. Utsatt skattefordel er regnskapsført hvert år til full verdi. Selskapet driver med kjøp, prosjektering, utvikling og salg av eiendom. Ifølge årsregnskapene er treghet i kommunalt planarbeid årsaken til at eiendommen som ble kjøpt i 2011 og påkostet for ca. kr 2,7 millioner fram til 2020 ikke er realisert. Oppdrag D inngår ikke i et skattekonsern og konsernbidrag er således ikke et alternativ for å utnytte de framførbare underskuddene.

Det framgår ikke av revisjonsplanen hvordan utsatt skattefordel skal revideres og det ligger ingen dokumentasjon på verdsettelsen. Revisor har innhentet to takster som viser merverdier i eiendommen. I tilsvaret skriver advokatfirmaet at informasjon om begrunnelsen for balanseføringen av utsatt skattefordel "for ordens skyld [skal] opplyses om i notene framover."

Etter Finanstilsynets vurdering skal foretaket for å balanseføre utsatt skattefordel kunne dokumentere at det er forsvarlig å balanseføre en utsatt skattefordel, jf. NRS 8 punkt 2.4. Det må sannsynliggjøres en fremtidig skattepliktig inntekt eller skattetilpasning som gjør at det er mulig å benytte fordelen. Når revisjonsklienten har en historie med skattemessig tap i nær fortid skal dokumentasjonen være overbevisende (convincing evidence).

Revisor har ikke dokumentert handlinger eller vurderinger av om grunnlaget for å balanseføre utsatt skattefordel er til stede. Finanstilsynet mener forholdet er brudd på tidligere revisorlov § 5-2 annet ledd, jf. ISA 500 punkt 6 og 9 og ISA 540 punktene 8-14.

Varekostnad – svakheter i revisjonsdokumentasjonen

Revisor har gjort stikkprøver på bilag som gjelder prosjektkostnader og innleide tjenester som er klassifisert som varekostnader i oppdrag B. I dokumentasjonen er bilagsnummer og beløp listet opp, men det er ikke gitt noen kommentarer til testingen. Kopi av bilagene er lagt ved i mappen. Det er ikke forklart noe om populasjoner, utvalg eller formål med testen. Det er kun konkludert med at det ikke er avvik og følgelig "OK".

Finanstilsynet mener at det er viktig at revisjonsdokumentasjonen tydelig viser hvilke handlinger som er gjennomført og hvilke regnskapspåstander som det dermed er innhentet bevis for. Finanstilsynet mener at denne dokumentasjonen mangler og dette er et brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 230 punkt 8 og 9.

Skriftlige uttalelser om ledelsens ansvar for utarbeidelsen av årsregnskapet

For oppdrag B er det hentet inn en uttalelse fra ledelsen datert 4. februar 2021 som er signert av styrets leder. Opprinnelig revisjonsberetning for 2020 er datert 9. april 2021, mer enn to måneder senere enn uttalelsen fra ledelsen. Revisor har så avlagt en ny revisjonsberetning den 24. september 2021 etter at han ble kjent med at selskapet ble dømt til å betale et vesentlig erstatningsbeløp i en lagmannsrettsdom av 11. desember 2020. Det er ikke hentet inn ny uttalelse fra ledelsen i forbindelse med avleggelsen av ny revisjonsberetning.

For oppdrag C er det hentet inn en signert uttalelse fra ledelsen som er datert 4. februar 2021. Offentlig tilgjengelig årsregnskap er datert 13. april 2021, mens revisjonsberetningen er datert 23. mars 2021. I revisjonsmappen er dato på signert årsregnskap og signert revisjonsberetning 24. mars 2021. I tilsvaret tar revisor til etterretning at dato for signering skal være så tett opp til avgivelse av revisjonsberetningen som mulig.

Ifølge ISA 580 Skriftlige uttalelser, punkt 14, skal "datoen for skriftlige uttalelser være så nær datoen for revisjonsberetningen som praktisk mulig, men ikke etter". Finanstilsynet mener at den flere uker lange tiden fra den signerte uttalelsen fra ledelsen til signeringen av revisjonsberetningen er for lang, og det foreligger brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 580 punkt 14.

6.2 Oppdrag E

Revisjonen gjelder et advokatfirma drevet i enkeltpersonforetak tilknyttet et advokatfelleskap. Advokaten har spesialisert seg innenfor kontraktsrett. Advokaten hadde en omsetning på overkant av kr 1 mill. i 2020, noe som er nesten en halvering av omsetningen fra året før. Driftsresultatet for 2020 er også ca. halvparten av driftsresultatet i 2019.

Det fremgår av revisjonsplan 2020 at advokaten fører regnskapet selv og har to-månedlig regnskapsavslutning. Det foreligger klientansvar og klientkonto. Advokatens balanse er beskjedent og består i hovedsak av bankinnskudd og egenkapital.

Planlegging

Udatert planleggingsnotat foreligger. Der er det henvist til risikodrevet revisjonsmetodikk utarbeidet av professor Flemming Ruud. Det er vurdert at revisor har nødvendig kompetanse og kapasitet. Det foreligger en kort beskrivelse av salgsrutine hvor det fremgår at arbeid faktureres fortløpende basert på timeforbruk. Det er under kostnadsrutine bemerket at det sjelden er inngående

fakturaer av særlig størrelse. Daglig leder benytter nettbank til betalinger. Under overskriften risikovurderingshandlinger skriver revisor at det ikke er avdekket vesentlige svakheter ved gjennomgang av rutinene. Virksomhetens begrensede størrelse gjør at alle vesentlige resultat- og balanseposter gjennomgås. Revisor viser videre til at selskapets hvitvaskingsrutiner og tilhørende risikovurdering indikerer lav risiko for hvitvasking. Revisjonen er planlagt utført våren 2021.

Mottatt engasjementsbrev er fra november 2007 og er ikke signert av klienten. Revisjonsplanen henviser til et engasjementsbrev datert februar 2005. Planleggingen består for øvrig av sjekklister for fortsettelsesvurdering og det er satt en vesentlighetsgrense på kr 100 000. Sjekklister for fortsettelsesvurdering viser at revisor mener at det ikke er spesielle risikoforhold. Begrunnelsen for vesentlighetsgrensen er at dette er laveste grense som benyttes for revisjonsoppdrag. Vesentlighetsgrensen er ca. 50 % av egenkapital og ca. 10 % av resultat 2020. Utgangspunktet for vesentlighetsgrensen var resultat året før.

Revisor har ikke revurdert vesentlighetsgrensen på grunn av halvert resultat. Revisor har heller ikke vurdert risiko for feil i regnskapet i sin planlegging, verken bevisste eller ubevisste. Basert på vesentlighetsgrensen er det kun sum inntekter og sum driftskostnader samt bankinnskudd som er større enn vesentlighetsgrensen. Det foreligger ingen vurderinger av risiko knyttet til behandling og etterlevelse av de lover og forskrifter advokatvirksomheten er underlagt, herunder behandlingen av klientmidler og advokatens eventuelle særregnskaper, jf. forskrift til domstolloven kapittel 3 og 3a. Det er i planleggingen ikke tatt med at advokatens rapportering til Tilsynsrådet skal attesteres av revisor.

Revisorloven § 5-2 andre ledd og ISA-standardene stiller krav til hvordan revisor skal utøve sin virksomhet. Ved planleggingen er følgende generelle ISA-standarder aktuelle:

- ISA 210 krav til inngåelse av avtale om vilkårene for revisjonsoppdrag,
- ISA 240 krav til revisors vurdering av misligheter ved revisjon av regnskaper
- ISA 250 krav til vurdering av lover og forskrifter den revisjonspliktige er underlagt

Videre fremgår det av ISA-standarder knyttet til planlegging at

- Revisor skal indentifisere og vurdere risikoen for vesentlig feilinformasjon, jf. ISA 315
- Revisor skal vurdere vesentlighet, jf. ISA 320
- Revisor skal planlegge hvordan anslåtte risikoer skal håndteres, jf. ISA 330.

Revisors planlegging oppfyller ikke kravene i god revisjonsskikk, selv om det hensyntas at klienten er liten og oversiktlig. Vesentlighetsgrensen er ikke satt ut fra brukernes behov, men ut fra en minste vesentlighetsgrense revisor har fastsatt for sin virksomhet. En slik fremgangsmåte er ikke tråd med ISA 320 punkt 4. Det er heller ikke fastsatt noen lavere vesentlighetsgrense knyttet til attestasjon av likningspapirer, jf. SA 3801 punkt 15 eller vurdert vesentlighetsgrense som skal brukes for egenerklæringen til Tilsynsrådet for Advokatvirksomhet. Tilsynsrådet og Skatteetaten er de viktigste brukerne i tillegg til advokaten selv. Vesentlighet er vurdert initialt, men ikke revurdert i avslutningsfasen. Revisor skulle videre ha vurdert og hensyntatt i sin revisjonsplan risiko knyttet til at advokaten er den eneste operative i foretaket og utfører alle oppgaver selv, det vil si alt fra levering av tjenester til bokføring, jf. ISA 315 punkt 5.

Revisor har videre ikke tatt inn i sin revisjonsplan at klienten er underlagt spesielle krav til årsregnskap, klientmiddelbehandling og timeregnskap, jf. ISA 250 punkt 3.

Ovenstående mangler får som følgefeil at det ikke er utarbeidet en revisjonsplan hvor avdekkede risikoer er håndtert, jf. ISA 330 punktene 5 og 6.

Finanstilsynet mener at disse bruddene til sammen utgjør brudd på revisors plikter etter revisorloven § 5-2 andre ledd, jf. ISA 250 punkt 3, 315 punkt 5, 320 punkt 4 og 330 punktene 5 og 6.

Revisjon av inntekter

Planlagte revisjonshandlinger for salgsområdet inneholder følgende:

- Det er ved rutinekontroll ikke avdekket forhold som tilsier manglende fullstendighet av salget
- Det tas stikkprøver av salgsinntektene, som antas redusert i forhold til 2019 grunnet koronaepidemien
- Kundefordringer pr. 31.12 sammenholdes med betalinger i nytt år hvis vesentlige
- Delkredereavsetningen vurderes

Dokumentasjonen i mappen viser en kontrollhandling knyttet til merverdiavgift for desember, utskrift av hovedbokposteringene på konto for salg som viser en inntekt tilsvarende den inntekten som er regnskapsført. I utskriften er 11 fakturaer merket "OK". Hva OK betyr fremgår ikke. Det foreligger ingen dokumentasjon som viser at kontroll av rutinene som angitt i planleggingen er utført.

Det er Finanstilsynets vurdering at revisor ikke har utført handlinger som ble angitt i planleggingen knyttet til advokatens rutiner. At advokaten i henhold til forskrift til bokføringsloven, jf. § 5-14, er pålagt å føre timeregnskap, fremkommer ikke. Dermed mangler kontroller som dokumenterer at alle oppdrag med kode i timesakssystemet er fakturert. Det er heller ikke kontrollert at timer er ført slik som foreskrevet i bokføringsloven. Det er videre ikke utført revisjon av periodisering av inntekter. Eventuelle timer ført, men som ikke er fakturert, skulle vært ført som fordring. Det antas at "OK" i hovedboka betyr at gyldighet er kontrollert.

Finanstilsynet mener at revisor ikke har innhentet tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis for inntekter. Forholdet utgjør et grovt pliktbrudd, jf. revisorloven § 5-2 annet ledd og ISA 500 punkt 6.

Revisjon av klientmidler

Klientmidler er underlagt særlige regler. Revisors plikter knyttet til klientmidler innebærer at revisor skal kontrollere at advokaten følger de regler som gjelder for klientmidler og attestasjon av at de opplysninger advokaten gir til Tilsynsrådet for advokatvirksomhet er korrekte.

Revisor har et revisjonsprogram for likvider hvor det fremgår at bankavstemning av alle bankkonti, inklusive klientbankkonto, skal gjennomgås. Under punktet revisjonsprogram innkjøp/kostnad fremgår at klientansvar 31.12 gjennomgås og sammenholdes med klientbank. Dokumentasjonen består av en kopi av årsoppgave fra banken som viser saldo og renter på de ulike innskuddskonti. Revisor har kontrollert at saldoene stemmer med saldobalansen.

Av hensyn til allmenhetens tillit til advokaters forvaltning av klientmidler er alle advokater revisjonspliktige uansett omfang av virksomheten. Dette stiller krav til hva som er hensiktsmessige

og tilstrekkelige revisjonsbevis når årsregnskapet og egenerklæringen til Tilsynsrådet attesteres. Revisor skulle ha innhentet kontoutdrag direkte fra banken som grunnlag for sine tester. Bevegelser på bankkontoen skulle vært testet mot bokføringen på klientbankkontoen i advokatens regnskap. Videre skulle revisor innhentet dokumentasjon som viser at banken ikke kan motregne og hvem som har fullmakt til klientbankkonti. I tilsvaret skriver advokatfirmaet at dokumentasjon over hvem som har fullmakt til klientkonto "vil for ordens skyld innhentes".

Forholdet utgjør et brudd på revisors plikter, jf. revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 500 punkt 6.

Kontroll av årsregnskap og egenerklæringen

Det foreligger ikke revisjonsprogram for kontroll av årsregnskap. Det foreligger derimot et udatert arbeidspapir "områdekonsklusjoner" som konkluderer på salg, kostnader, likvider, og skatt/avgift. Egenerklæring til Tilsynsrådet er undertegnet. Det fremgår av advokatens egenerklæring at klientmidler avstemmes månedlig. Basert på revisors nedtegning om at regnskapet avsluttes tomånedlig, er det usikkert om dette er riktig. Hvilke kontroller som er utført for å verifisere opplysninger gitt av advokaten fremgår ikke av revisjonsdokumentasjonen.

Fullstendighetserklæring datert 27. januar 2021 er innhentet fra advokaten. Revisors avslutningsmemo datert 8 mars 2021 konkluderer med at alle krav til opplysninger i årsberetningen (som på dette tidspunktet ikke forelå) er oppfylt, at det ikke er avdekket brudd på bokføringsreglene og at det dermed kan avgis ren revisjonsberetning.

Det er Finanstilsynets vurdering at årsregnskapet ikke er satt opp i henhold til advokatforskriften (av 20. desember 1996 nr. 1161). Klientmidler og klientansvar er vist brutto, ikke netto, slik forskriften § 3a-3 krever. Dermed blir også noten feil. Videre mangler det noteopplysning knyttet til inntektsføringsprinsipp. Videre henviser revisjonsberetningen til en årsberetning som ikke finnes.

Finanstilsynet mener at revisors kontroll av årsregnskapet og attestasjonen til Tilsynsrådet er mangelfull. Samlet foreligger det grovt brudd på revisorloven § 5-1 første ledd og § 5-2 annet ledd, jf. advokatforskriften kap. 3. og regnskapsloven §7-35.

Dokumentasjon

Flere arbeidspapirer er ikke datert. Det er derfor ikke mulig å vite når arbeidet ble utført. Det fremgår av utskriften som viser bevegelser på reskontro knyttet til klientansvar 2020 at den er skrevet ut av advokaten 10. september 2021 og deretter lagt inn i revisjonsdokumentasjonen. Dette er 7 måneder etter at revisjonsberetningen ble avlagt.

Det er tatt stikkprøver av kostnader. Disse stikkprøvene er ikke gjennomført og dokumentert i henhold til ISA 530 punktene 6-8. Hva som er populasjonen, hva som er sjekket og om underliggende fakturaer er testet, fremgår ikke.

De avdekkete dokumentasjonsmanglene er brudd på revisorloven § 5-3 første ledd og § 5-2 annet ledd, jf. ISA 230 punktene 8 og 9 a og b og ISA 530 punkt 6-8.

6.3 Oppdragene A - E

Feil i avgitte revisjonsberetninger

For alle de fem oppdragene som Finanstilsynet har kontrollert, har revisor tatt inn et avsnitt i revisjonsberetningen for 2020 om "øvrige informasjon" der det henvises til årsberetningen. Videre har revisor under "uttalelse om øvrige lovmessige krav" tatt inn en konklusjon om årsberetningen. Ingen av disse fem selskapene har avgitt årsberetning for 2020.

Videre har revisor i alle fem revisjonsberetningene henvist til balanse og finansiell stilling per "31.12.2020" i det innledende konklusjonsavsnittet. Offentlig tilgjengelig årsregnskap for oppdrag C er datert av styret 13. april 2021, mens revisjonsberetningen er datert 23. mars 2021. Offentlig tilgjengelig årsregnskap for oppdrag D er datert av styret 11. april 2021, mens revisjonsberetningen er datert 24. februar 2021.

I avsnittet om ledelsens ansvar for årsregnskapet har revisor for oppdrag A og oppdrag D henvist til både styrets og daglig leders ansvar. Disse selskapene er ikke registrert med daglig leder.

I revisjonsberetningen for oppdrag D for 2020 er det under avsnittet om "øvrige forhold" tatt inn en presisering om at selskapets aksjekapital er tapt. ISA 706 punkt 4 vedlegg 2 omtaler forhold som under visse forutsetninger kreves inntatt i revisjonsberetningen under overskriften "andre forhold". Her inngår ikke omtale av tapt egenkapital. Dersom omtalen om tapt aksjekapital har sammenheng med usikkerhet om fortsatt drift, fremgår det av ISA 570 punktene 18 og 19, jf. A21-23 hvordan "vesentlig usikkerhet om fortsatt drift" skal inntas i revisjonsberetningen.

For alle de kontrollerte oppdragene mener Finanstilsynet at det til sammen foreligger grovt brudd på revisorloven § 5-6 og § 5-2 annet ledd, jf. ISA 700 punkt 24, 32, 33, 43 og 49, ISA 706 punkt 4 og ISA 570 punkt 18 og 19.

Revisor viser i oversendt "Finanstilsynet, nye opplysninger, ref 21/8870" til at *"det gis inntrykk av at revisjonsberetningen er avgitt før signert årsregnskap er mottatt. Dette er gjort mot bedre vitende. Arbeidspapirene, som kontrolløren har gjennomgått, viser at alt er i orden. De signerte dokumentene viser ingen datoavvik. Epostkorrespondansen bekrefter det samme. De datoene som det siktes til i brevet er kommet til i forbindelse med innsending av årsregnskapet til Regnskapsregisteret. Men her er det ingen signering, og dette gjøres lenge etter at alt revisjonsarbeidet er ferdig."* Finanstilsynet konstaterer at det foreligger andre dokumenter med andre datoer i revisjonsfilen, og mener dette ikke forandrer faktum i saken. Det er en rekke feil i alle revisjonsberetningene som er det eneste dokumentet De gir fra Dem til offentligheten. Det er for øvrig uten betydning at dokumentene ikke er signert.

Feil og mangler i årsregnskap med noter

Som ledd i tilsynet gjennomgikk Finanstilsynet årsregnskap med noter for de kontrollerte oppdragene. Alle selskapene omtaler regnskapsprinsipper, men noten framstår som generisk og lik fra selskap til selskap til tross for at virksomhetene varierer betydelig, og er til dels lite informativ. Ingen selskaper omtaler prinsipper for inntektsføring til tross for at dette er vesentlig for flere av dem. Alle selskapene omtaler finansielle omløpsmidler til tross for at dette bare er aktuelt for ett av dem. Her vises det til "porteføljeprinsippet". Også varige driftsmidler er kommentert for alle foretakene, selv om det bare er relevant for to av dem. Opplysningene om prinsippene for varige

driftsmidler framstår som mangelfulle blant annet da det ikke er sagt noe om aktivering vs kostnadsføring.

Ingen av selskapene har omtalt fortsatt drift i notene.

For oppdrag A og B mangler notene om aksjer, opplysninger om eierandeler og bokført egenkapital.

Oppdrag A har regnskapsført kr 589 645 som markedsbaserte aksjer per 31. desember 2020, jf. offentlig tilgjengelig årsregnskap. Et i revisjonsdokumentasjonen signert årsregnskap for 2020 (24. mars 2021) og dokumentasjonen av regnskapsposten viser at verdien er kr 437 590. Revisor opplyste under tilsynet at han ikke kjenner til årsaken til denne endringen/forskjellen på ca. kr 150.000. Advokatfirmaet skriver i tilsvaret at "*kontrolløren selv [kunne] se at årsregnskapet i arbeidspapirene var riktig, men at det var en differanse i det innsendte årsregnskapet.*" Videre påpeker advokaten at sjekklister og avslutningsmemo dokumenterer at kontroll av årsregnskapet er gjennomført. Finanstilsynet vil her understreke at de påpekte manglene viser at reell kontroll ikke er gjennomført.

Ved revisjon av årsregnskap skal revisor blant annet vurdere om årsregnskapet er utarbeidet og fastsatt i samsvar med lov og forskrifter, jf. revisorloven § 5-1 første ledd, første punktum. Revisor må utføre revisjonshandlinger for å vurdere presentasjonen av regnskapet, jf. revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 330 punkt 24.

Finanstilsynet anser mangelfull sluttkontroll av årsregnskap før avgivelse av revisjonsberetning som et grovt brudd på revisors plikter da feil i offisielt årsregnskap undergraver tilliten til regnskapet og revisjonsutførelsen.

6. Påstand om manglende kontradiksjon

Advokatfirmaet skriver i tilsvaret at Finanstilsynets fremgangsmåte i saken ikke har gitt reell kontradiksjon.

Finanstilsynet har varslet vedtaket i samsvar med kravene i forvaltningsloven. Det er ikke tvil om at det som skal varsles etter forvaltningsloven, er det vedtaket Finanstilsynet i utgangspunktet mener at skal fattes. Formålet med et slik varsel er at den som vedtaket retter seg mot, skal få gi uttrykk for sitt syn både på faktum, vurderinger og konklusjon. Varselsbrevet er utformet på samme måte som foreløpige tilsynsrapporter revisorer og revisjonsselskapet mottar fra Finanstilsynet, og det er bør derfor vel kjent med denne formen for saksbehandling.

Finanstilsynet viser også til at [redacted] i eget møte, før vedtak er fattet, har fått anledning til å tilkjenne sitt syn i saken.

8 Finanstilsynets vurdering av vedtak om tilbakekall av godkjenning

8.1 Vilkåret om "grov" overtredelse

Som det følger av omtalen av hjemmelen for tilbakekall i punkt 2 er det et vilkår etter revisorloven § 14-1 første ledd bokstav a) at de overtredelsene som foreligger må være grove, enten alene eller til sammen.

Det fremgår av kapittel 4, 5 og 6 at De har overtrådt en rekke plikter etter gjeldende lovkrav, og at flere av overtredelsene er å anse som grove. Flere av overtredelsene er gjennomgående i alle eller i flertallet av oppdragene.

I oppdragsutførelsen mener Finanstilsynet at følgende forhold er grove pliktbrudd:

- Revisor her ikke innhentet tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis for inntekter
- Mangelfull identifisering og vurdering av risiko for misligheter ved inntektsføringen
- Mangelfull vurdering av risiko for ledelsens overstyring av kontroller
- Mangelfull kontroll av årsregnskap og attestasjon til Tilsynsrådet for advokatvirksomhet
- Mangler ved avgitte revisjonsberetninger
- Mangelfull sluttkontroll av årsregnskap før angivelse av revisjonsberetning

Som oppdragsansvarlig revisor, daglig leder og styreleder:

- Manglende etterlevelse av hvitvaskingsloven anses som grovt pliktbrudd

I tillegg til brudd på revisorlovens bestemmelser for revisjonsutførelsen er De ansvarlig for revisjonsselskapets pliktbrudd som følge av:

- Mangler i selskapets risikostyring og kvalitetskontroll

Vurderingen av om pliktbruddet må anses som grovt inkluderer også om det skyldes forhold utenfor Deres kontroll, slik at De har vært forhindret fra å oppfylle Deres plikter. Det har verken i forbindelse med varselet om tilsyn eller under tilsynet fremkommet forhold som tilsier at De ikke har kunnet ivareta Deres plikter. Der det i gjennomgangen er konkludert med at det foreligger et grovt brudd på revisors plikter, er det Finanstilsynets oppfatning at det ikke foreligger subjektive forhold som gjør at bruddet likevel ikke kan anses som grovt.

Som det følger av ovennevnte, er vilkåret om at revisor grovt har overtrådt lovfastsatte plikter oppfylt. Fordi det er konstatert flere brudd av grunnleggende plikter i alle oppdragene, tilsier alvorlighetsgraden at det er uten betydning for saken om et eller flere at de pliktbruddene Finanstilsynet isolert sett har ansett som grovt, likevel ikke skulle være det. Vilkåret om at flere overtredelser til sammen er grove er uansett oppfylt.

Advokatfirmaet har en rekke anførsler til punktet om grove overtredelser. Da disse i hovedsak gjelder forhold ved oppdragsutførelsen, er de omtalt i tilknytning til de respektive oppdragene, jf. punktene 6.1 og 6.2 i foreløpig rapport. Det anføres i oppsummeringen at det er innhentet betryggende revisjonsbevis for konklusjonen, at forhold er dokumentert gjennomført og konkludert, selv om dette er gjort kortfattet, og at det ikke foreligger grove pliktbrudd. Som det fremgår av gjennomgangen foran er ikke Finanstilsynet enig i disse anførselene.

Advokaten anfører videre at terskelen for å anse et forhold som grovt er høy, og at det i vurderingen av om det er kvalifisert overtredelse, må arten og betydningen av overtrådt plikt og subjektive forhold spille inn. Han anfører at ingen av forholdene verken enkeltvis eller samlet har nådd lovens terskel for å være kvalifiserte, det vil si grove. Det anføres videre at manglenes betydning etter forarbeidene skal inngå i den konkrete vurderingen av om forholdene er grove, og at det ikke er sannsynliggjort, eller noen grunn til å anta, at forholdene har materialisert seg i noen større feil eller mangler for revisors kunder. Dette sammen med at revisor ikke har mottatt klager fra kunder eller

andre i tilknytning til revisors revisjonsutførelse, må tillegges mer vekt i vurderingen av om lovens terskel for tilbakekall er nådd.

Når det gjelder terskelen for å anse et pliktbrudd som grovt, viser Finanstilsynet til forarbeidene til gjeldende revisorlov, se NOU 2017:15, merknadene til bestemmelsen på side 269, hvor det fremkommer følgende:

"I vurderingen av om overtredelsen er grov skal det legges vekt på hvor grunnleggende og sentrale de overtrådte bestemmelsene er for kvaliteten i revisjonen og yrkesutøvelsen for øvrig. Dersom lovbruddet har fått konsekvenser for andre skal dette tillegges vekt i vurderingen av om forholdet er grovt. Det kan imidlertid være alvorlige feil og mangler i revisjonsutførelsen selv om regnskapet er riktig."

Finanstilsynets konklusjon om at en overtredelse er grov bygger på en konkret vurdering, der de momentene som er nevnt i forarbeidene inngår. Eksempler på grunnleggende elementer i revisjon, som Finanstilsynet mener er avgjørende for revisjonskvaliteten eller yrkesutøvelsen for øvrig, er at revisor må ha innhentet tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis, revisor må ha kunnskap om virksomheten og regler som gjelder for denne, identifisere risiko og planlegge revisjonen, revisor må ivareta oppdragsansvaret på en forsvarlig måte, revisor må håndtere lovbrudd hos den reviderte, revisor må være uavhengig og revisjonen må dokumenteres. Når det gjelder revisjonsbevis, viser Finanstilsynet til at revisor må ha tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis for sine konklusjoner knyttet til poster i regnskapet. Dersom slike revisjonsbevis mangler eller er mangelfulle har ikke revisjonsberetningen noen verdi, og i verste fall vil uttalelsen være uriktig. Manglende eller mangelfulle revisjonsbevis for vesentlige poster er derfor en grov overtredelse. I innhenting og vurdering av revisjonsbevisene må revisor innta en profesjonell skeptisk holdning. Allmennheten skal kunne stole på at revisjonsberetninger og revisorbekreftelser er riktig. For å sikre tilliten er revisorer underlagt tilsyn av Finanstilsynet, som på ulike måter kontrollerer blant annet revisjonskvaliteten. Også andre enn Finanstilsynet skal gjennomføre slike kontroller. Kontroller som må baseres på hva revisor i ettertid forklarer at ble tenkt og gjort, vil ikke være effektive. Når det ikke foreligger dokumentasjon som viser hvilke vurderinger og handlinger som er utført, på hvilket tidspunkt, av hvem og med hvilken konklusjon, foreligger det heller ingen reell kontrollmulighet. Hvis dokumentasjonsmangelen er knyttet til etterlevelse av bestemmelser som er grunnleggende og sentrale for revisjonskvaliteten, er dette i seg selv et grovt pliktbrudd.

Når det gjelder anførselen om at De ikke har mottatt kritikk fra revisjonskunder eller andre, kan Finanstilsynet vanskelig kommentere dette. Men uansett vil ikke dette være avgjørende for å vurdere revisjonens kvalitet eller for å konstatere pliktbrudd.

8.2 Skikkethetsvurderingen

Det er videre et vilkår for tilbakekall at overtredelsene medfører at revisoren må anses "uskikket" til å være godkjent revisor.

Lovens forarbeider gir liten veiledning med tanke på hvilke forhold som skal tillegges vekt i en slik vurdering. Finanstilsynet legger til grunn at det må gjøres en konkret vurdering av de feilene og manglene som er avdekket, og om revisor har forståelse for hva revisorrollen innebærer.

Advokatfirmaet anfører i tilknytning til skikkethetsvurderingen at det ikke er sannsynliggjort at De ikke holder høy faglig kvalitet i revisorutførelsen, og viser både til Deres langvarige og stabile klientforhold og til at det ikke er sannsynliggjort at revisors revisjon av årsregnskapet ikke har vært korrekt, samt at det varslede vedtaket bygger på uriktig eller feilaktig faktum. Det reageres sterkt på Finanstilsynets kommentar om at revisor har manglende "evne" eller "vilje" til utbedringer eller "forståelse" for revisors rolle og tillitsperson.

Finanstilsynet gjentar at det ved det stedlige tilsynet ble funnet så mange grove feil og mangler ved revisjonsutførelsen at vilkåret om grove overtredelser alene eller til sammen er oppfylt. Når det gjelder de øvrige anførselene, viser Finanstilsynet til forarbeidene til revisorloven, NOU 2017:15 side 269, hvor følgende er inntatt i merknadene til § 14-1:

"Grunnvilkåret om at revisor skal anses uskikket, understreker at tilbakekall av godkjenningen er et preventivt tiltak for å hindre uønsket yrkesutøvelse. Vurderingen knyttes til om revisoren, ut fra de lovbrudd som er konstatert eller den utviste adferden, vil være skikket til å være statsautorisert revisor. Det skal legges vekt på om grunnlaget for tilbakekallet viser at revisoren ikke vil ha evne eller vilje til å ivareta sine oppgaver som revisor, og om grunnlaget for tilbakekallet gjør at den nødvendige tilliten til revisoren ikke lenger er tilstede. Det forhold at revisor eller revisjonsselskap i ettertid har iverksatt tiltak som innebærer en oppretting av de feil og mangler som er avdekket, eller har en plan for slike tiltak, er ikke tilstrekkelig for å kunne legges til grunn at personen eller selskapet ikke lenger er uskikket. I vurderingen kan også tilliten til revisjonsinstituttet og revisjonsbransjen, herunder revisors rolle som allmennhetens tillitsperson, vektlegges. Fravær av kritikk fra revisjonskunder, offentlige myndigheter eller andre er ikke av betydning. Revisors subjektive forhold vil være en del av uskikkethetsvurderingen. Slikt forhold vil også kunne tas hensyn til i vurderingen av om vedtak skal fattes."

Finanstilsynets tilsyn dekket sentrale deler av revisjonen i fem oppdrag. Kontrollen viste at revisor ikke har vist forståelse for viktigheten av helt sentrale elementer i revisjonsutførelsen. Dette gjelder særlig følgende: nødvendigheten av å identifisere risikoene i det enkelte oppdrag og planlegge og gjennomføre revisjonshandlinger som kan gi tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis. Revisor har avgitt revisjonsberetninger og attestasjon uten å ha tilstrekkelig grunnlag for sin uttalelse.

Revisor har videre vist manglende forståelse for nødvendigheten av å dokumentere revisjonsutførelsen på en måte som gjør det mulig å kontrollere om revisjonen har skjedd i samsvar med revisorloven. Slike kontroller er viktig for å sikre kvalitet i revisjonen og er en forutsetning for at Finanstilsynet skal kunne ivareta sin tilsynsrolle.

Finanstilsynet mener at revisor ikke har ivaretatt rollen som allmennhetens tillitsperson. Dette underbygges blant annet av at revisor flere steder har forklart manglende revisjonshandlinger med at han kjenner revisjonsklientens ledelse godt. Kjennskap til revisjonsklientens ledelse kan ikke erstatte revisjon.

Finanstilsynet vil videre påpeke at selv om lovkravene til revisjonsutførelsen er de samme, skjerpes kravet til revisors oppmerksomhet og profesjonelle skepsis når revisjonsklienten driver virksomhet

som er ansett som så viktig at den er underlagt særlovgivning, konsesjon og offentlig tilsyn. Revisor må da ha særlig oppmerksomhet rettet mot den revidertes etterlevelse av aktuelt sektorregelverk, og revisor må forsikre seg om at det foreligger tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis for revisjonsberetningene og attestasjonene.

Finanstilsynet vil videre peke på at godkjente revisorer og revisjonsselskap har viktige oppgaver i samfunnets bekjempelse av økonomisk kriminalitet. Derfor ser Finanstilsynet svært alvorlig på at plikter etter hvitvaskingsregelverket ikke er overholdt.

De overtredelsene som begrunner vedtaket, er de som er sentrale og grunnleggende for revisjonskvaliteten. Finanstilsynet har avdekket mange overtredelser og i alle de kontrollerte oppdragene. Feil og mangler er avdekket gjennom hele revisjonsprosessen. De avdekkede pliktbruddene er så omfattende og gjennomgripende at det ikke dreier seg om unntak fra en ellers forsvarlig oppdragsutførelse og drift av revisjonsvirksomheten. Finanstilsynet mener at de avdekkede pliktbruddene viser at revisor mangler forståelse for hva som kreves i revisorloven og revisjonsstandardene, herunder viktigheten av å ivareta det ansvaret og de oppgavene som tilligger oppdragsansvarlig revisor.

At revisor er uenig med Finanstilsynet i at det foreligger pliktbrudd, er uten betydning for Finanstilsynets vurdering av om revisor må anses som uskikket. Finanstilsynet har forståelse for at revisor i kontradiksjonsprosessen ønsker å begrunne sin uenighet, men enkelte av anførselene i tilsvaret er egnet til å forsterke Finanstilsynets inntrykk av revisors uskikkethet.

Rollen som allmennhetens tillitsperson forutsetter at revisorene til enhver tid etterlever de kravene som gjelder til revisjon. Risikoen for at denne forutsetningen svikter, vil øke dersom revisorer og revisjonsselskaper kan vente med å etterleve revisorloven fullt ut til Finanstilsynet har gjennomført tilsyn. At revisjonsselskapet i ettertid har iverksatt tiltak som skal bedre kapasiteten og kvaliteten, kan derfor ikke tillegges vekt i vurderingen av revisors uskikkethet. Dette er i samsvar med forarbeidene og praksis. Revisors opplysning i tilsvaret om at de synspunktene Finanstilsynet har gitt uttrykk for er eller vil bli implementert i revisjonsselskapets kvalitetskontrollsystem, påvirker derfor ikke skikkethetsvurderingen.

Finanstilsynet mener at revisor må anses som uskikket til å være revisor, slik dette vilkåret i revisorloven er å forstå.

8.3 Finanstilsynets skjønn

Som det fremkommer foran, er vilkårene for å tilbakekalle godkjenningen som revisor til stede. Finanstilsynet kan derfor fatte et slikt vedtak. Om det skal fattes vedtak ligger innenfor forvaltningens frie skjønn. Det er likevel slik at Finanstilsynet ikke kan ta utenforliggende hensyn, treffe vilkårlige, uforholdsmessige eller sterkt urimelige avgjørelser, eller drive usaklig forskjellsbehandling.

Offentlig godkjenning og tilsyn med revisorer skal støtte opp under allmennhetens tillit til revisorer og revisjonsinstituttet, og sikre at brukerne av revisjonstjenester skal kunne ha tillit til at godkjente revisorer til enhver tid holder mål faglig sett. Når denne tilliten svekkes som følge av at revisor ikke overholder de reglene som gjelder for virksomheten, må det skje en avveining av hensynet til den enkelte opp mot samfunnsmessige hensyn. De samfunnsmessige hensynene vil være å hindre at det

reises tvil om kvaliteten på revisjonen. For å sikre dette vil det være nødvendig å hindre at revisorer som ikke av eget tiltak sørger for at virksomheten drives i samsvar med lov og forskrifter, og som ikke gjennomfører revisjonsoppdrag i samsvar med lovgivningen, kan fortsette. At Finanstilsynet ivaretar sin tilsynsrolle er også av sentral betydning for tilliten. Det vil være negativt for oppdragsgiverne, revisoryrket og revisjonsinstituttet om revisorer som grovt og gjentatt har overtrådt sentrale plikter som følger av lovkrav, fortsatt skal inneha offentlig godkjenning. I en slik avveining har Finanstilsynet funnet at et vedtak om tilbakekall av godkjenningen som statsautorisert revisor er nødvendig og ikke uforholdsmessig.

I vurderingen av om det skal fattes vedtak om tilbakekall av revisors godkjenning, er Finanstilsynet innforstått med at et mulig vedtak om tilbakekall er svært inngripende for den vedtaket retter seg mot. Advokaten anfører at et tilbakekall av godkjenning som statsautorisert revisor i praksis innebærer en arbeidsnekt. Finanstilsynet viser til at De fortsatt vil ha anledning til å arbeide som medarbeider i et revisjonsselskap og at De har autorisasjon som regnskapsfører. Finanstilsynet mener at et vedtak om tilbakekall av godkjenningen som statsautorisert revisor ikke vil være sterkt urimelig.

Finanstilsynet har kontrollert revisors etterlevelse av revisorloven og har avdekket en rekke pliktbrudd i sentrale deler av en årsregnskapsrevisjon. Den nærmere omtalen av Finanstilsynets konklusjoner og begrunnelse for disse viser at det ikke er lagt vekt på utenforliggende hensyn.

Et vedtak om tilbakekall i denne saken ligger innenfor både Finanstilsynets og klageinstansens forvaltningspraksis. Et vedtak vil derfor verken være vilkårlig eller innebære usaklig forskjellsbehandling.

Finanstilsynet mener at vedtak om tilbakekall skal fattes i denne saken.

9 Vedtak

Finanstilsynet har i dag fattet følgende vedtak:

Med hjemmel i revisorloven § 14-1 første ledd, bokstav a) kalles [redacted] in godkjenning som statsautorisert revisor tilbake.

Vedtaket iverksettes 1. november 2022.

Dette vedtaket kan påklages tre uker etter at det er mottatt. Klageinstans er Klagenemnden for revisor- og regnskapsførersaker. En eventuell klage sendes til Finanstilsynet. Reglene i forvaltningsloven §§ 18 og 19 om innsyn i sakens dokumenter gjelder.

Det gjøres oppmerksom på retten til å anmode om utsatt iverksettelse av vedtaket, jf. forvaltningsloven § 42.

For Finanstilsynet

Anne Merethe Bellamy
direktør

Anders Hole
seksjonssjef

Dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevne signaturer.

Kopi til:

